

DE BRANS

HEKSENDRAMA

MARC REYNAERT

Vlaamse Toneelauteurs vzw

Vóór de opvoering worden kruidenzakjes te koop aangeboden.

- om een man aan te trekken
- om aantrekkelijk gevonden te worden door een vrouw
- voor verliefde mannen en vrouwen
- om impotentie te voorkomen of te genezen
- om impotentie te verhogen
- om een gebroken hart te genezen
- kruiden die rijkdom en geluk brengen
- kruiden die verjongen
- kruiden die onvermoeibaar maken
- heksenalfjes

De feiten spelen zich af in de 16de eeuw.

De personages dragen echter niet de kledij van die tijd, maar zijn gekleed als de hippies uit de tweede helft van de XXste eeuw.

De vertegenwoordigers van de gerechtelijke en religieuze macht dragen een uniform.

PERSONAGES

Jeanne Brans, heks
 Gaspard Brans, haar echtgenoot
 Genoveva Brans, haar dochter
 Flierefluiter/Paul Brans, haar zoon
 Lieven Brans, haar zoon
 Hubertus, hun buurman, mankepoot
 Frans Commere, dorpeling en vogelpiet
 Francine, vrouw van Frans Commere
 Baljuw
 Brecht, zoon van de baljuw
 Gudrun, vriendin van Brecht en dochter van een heks
 Ulrich, scherprechter
 Sebastiaan, helper van de scherprechter
 Pastoor
 Koster
 Inquisiteur
 Dokter,
 Twee zangers

FIGURATIE (in totaal 4)

Griffier. Schepenen. Landsknechten. Leenmannen

Het aantal acteurs-actrices is onbepaald. Tal van dubbelrollen zijn mogelijk. Bijv.:

Genoveva-Gudrun
 Brecht--Lieven-Sebastiaan
 Paul-Ulrich
 Pastoor-Hubertus-Inquisiteur
 Frans-Dokter
 Baljuw-Koster

SIMULTAANDECOR

I.1 JEANNE. GENOVEVA.

GENOVEVA: Kijk, moeder, een spin en 't is een dikke, een grote!

JEANNE: Een kruisspin, Genoveva. Ze loert op haar prooi.

GENOVEVA: Ge zit beter niet met uw benen wijdopen, zei ze en ze gaf mij dat schapulier. Zuster Monica zit nog altijd aan de ingang. Ge zijt toch gedoopt, lachtte ze.

JEANNE: Iedereen is gedoopt, zelfs Willy Boel.

GENOVEVA: Willy Boel?

JEANNE: Die met zijn hondenmuil, lachten de boeren. Willytje Van Hee zou eens zijn tong uitgestoken hebben terwijl het bliksemde. En sedertdien stond zijn mond altijd wijdopen en hing zijn tong eruit. Hij werd door de andere kinderen uitgelachen. En 't manneke leed daar natuurlijk fel onder en op een keer, hij was toen al veel ouder, kreeg hij bij volle maan het bezoek van Satan zelf, die hem zei dat hij die mismaaktheid ongedaan kon maken. Wat moet ik daarvoor doen, vroeg Willy. U laten ontdopen, zei Satan. Doe dat dan, schreeuwde Willy en hij schoot wakker ...

GENOVEVA: Ha! Hij droomde dat.

JEANNE: ... en zijn mond was toe en hij kon hem opendoen en sluiten en zijn tong draaien gelijk iedereen. En nu is hij groot en flink, maar hij heeft een vreselijk, lelijk aangezicht.

GENOVEVA: Een geitenkop, zeker, met een sik. En bokkenpoten?

JEANNE: Neen, geen bokkenpoten.

GENOVEVA: Maar hij heet Van Hee, zei je?

JEANNE: Ja, maar ik zeg ertegen Willy Boel. 'n Boel is iemand die in de klauw zit van Satan. Trek uw schortje aan. GENOVEVA TREKT HAAR SCHORTJE AAN.

JEANNE: Neem gelijke delen muskaatnoot en alsem ...

GENOVEVA: Waarom alsem en ...

JEANNE: Leg de alsem en de muskaatnoot op het vuurtje.

GENOVEVA VOERT DE OPDRACHT UIT. ZE KIJKEN TOE HOE DE KRUIDEN OP HET VUUR REAGEREN. ER IS ROOKONTWIKKELING.

GENOVEVA: Moeder, wat een speciale geur! TOT PUBLIEK Ruikt gij dat ook?

JEANNE: TOT PUBLIEK Het zijn geuren die op de geest werken. Er zijn ook rookkruiden om kwade geesten buiten te houden en boze heksen te verjagen. En er is

ook wierook die geneest. Wierook van saffraan, rozebottels, mirre, bijvoorbeeld.

GENOVEVA: TOT PUBLIEK En er zijn ook geheime bereidingen die krachten oproepen om een mens te doen veranderen in een varken of in een os, hé moeder? En tovermiddelen om te kunnen vliegen gelijk de heksen op een bezemsteel. In onze tijd zijn er nog geen vliegtuigen, alleen vliegers in papier. En vóór mijn tijd, die onnozelaar van een Icaros! Hij plakte vleugels aan zijn armen, trok naar de hoogste berg en sprong eraf. En de boer ploegde voort. Lang geleden. Niemand heet sedertdien nog Icaros.

JEANNE: SLUIT HAAR OGEN Genoveva!

GENOVEVA SLUIT HAAR OGEN.

JEANNE: En?

GENOVEVA HAALT DE SCHOULDERS OP. SCHUDT HET HOOFD.

JEANNE: Sper uw ogen open.

GENOVEVA SPERT HAAR OGEN OPEN.

JEANNE: Wat ziet ge?

GENOVEVA: Wat moet ik zien?

JEANNE: Ik herhaal: Genoveva, wat ziet ge?

GENOVEVA: Mussen in de struiken. Er is niemand. Niets, moeder. Een gat in de haag.

JEANNE: G' hebt geen talent, mijn kind.

GENOVEVA: Wat moest ik zien?

JEANNE: Alsem is een kruid dat waarzegsters, toekomstvoorspellers gebruiken. TOT PUBLIEK Het Russisch woord voor alsem is Tsjernobyl.

GENOVEVA KRIJGT KOUDE RILLINGEN.

JEANNE: HEEL BEZORGD Wat overkomt u, kind?

GENOVEVA VEEGT MET DE MOUW HET ZWEET VAN HET VOORHOOFD.

GENOVEVA: De belleman heeft opgeroepen om naar de markt te gaan. Ik hoor de paarden over de heirweg dokkeren. Ze voeren Anna De Moor in een kooi.

JEANNE: Anna De Moor is een heks.

GENOVEVA: Hoe weten ze dat?

JEANNE: Ze hebben duivelsmerken op haar lichaam gevonden.

I.2 BRECHT. GUDRUN. JEANNE. GASPARD. GENOVEVA. HUBERTUS. FRANCINE.
FRANS. FIGURATIE.

OP DE ACHTERGROND STAAN JEANNE, GASPARD MET GENOVEVA OP DE SCHOUDER, HUBERTUS, FRANS EN FRANCINE. DE TWEE LAATSTEN STAAN OP EEN STOEL (BOVEN DE HOOFDEN) TOE TE KIJKEN.

VOORGROND: BRECHT EN GUDRUN.

GUDRUN LOOPT HUILEND VAN BRECHT WEG.

GUDRUN: Hoe durven ze het? Hoe kunnen ze het? Dat gaat mijn verstand te boven!

BRECHT HAALT HAAR IN, ONDERSTEUNT HAAR.

BRECHT: Er zijn zoveel dingen die we niet begrijpen, Gudrun.

GUDRUN: De inquisiteur, een pater! Onbewogen. Een geestelijke, een kwelgeest, die van het leven een hel maakt voor die arme vrouw! Tot bloedens toe gemarteld! Van haar zinnen beroofd! Ik herken ze niet meer. Ik herken mijn eigen moeder niet meer.

Anna De Moor is een vreemde voor mij ...

BRECHT: Misschien is dat nog het beste, Gudrun.

GUDRUN HUILT EN DUWT BRECHT VAN ZICH AF.

GUDRUN: En uw vader, de baljuw, stond daar kluchten te vertellen!

BRECHT: Maandenlange spanningen, Gudrun. Stel ...

GUDRUN: Ja, stel dat ze mijn moeder hadden vrijgesproken, dan mocht hij de gerechtskosten betalen. Is het dat wat ge wilde zeggen, Brecht? Is het dat?

BRECHT: Mijn vader verdient daar niet zoveel aan, hoor.

GUDRUN: Ons huisje zal hij niet kunnen binnenrijven! Dat gaat naar het klooster.

BRECHT: Daarvoor moest hij het dus niet doen. En die klachten, die bewijzen van schuld, die hebben de getuigen toch zomaar niet uit de duim gezogen.

GUDRUN: Ze benijden mijn moeder omdat ze dingen kon doen ...

BRECHT: ... die de mensen ... ongeluk brachten.

GUDRUN: Dat is gemeen. Ze heeft veel mensen geholpen, genezen, Brecht. De mensen zijn ondankbaar!

BRECHT: De aanklagers weten zeer goed dat, als ze iemand ten onrechte beschuldigen, ze zeer zwaar gestraft kunnen worden.

GUDRUN: Niet met de brandstapel.

BRECHT: Toch wel. Er schiet mij een geval te binnen van een man, 'n ambtenaar die de burgemeester ervan beschuldigde zijn vrouw beïnvloed te hebben. Maar de zaak keerde zich tegen hem. De aanklager werd aangeklaagd, zagezeid omdat hij de

burgemeester valselijk beschuldigd had.

GUDRUN: Omdat de man tegen de burgemeester niet op kon.

BRECHT: Hij werd opgepakt en de duimschroeven opgezet. 'Het bloed spatte van onder mijn nagels overal in het rond,' schreef hij aan zijn dochter. Dan moest hij met de handen op de rug gebonden een ladder op. Hij donderde er af, tot acht keer toe. Geen medelijden met een smeerlap, riepen ze, en ze hebben hem levend verbrand.

BRECHT OVERHANDIGT GUDRUN KRUIDENZAKJES. ZE RUIKT ER AAN.

GUDRUN: Bonenkruid en eikel. Allemaal van mijn moeder gekregen! Ze wilde van u een man maken, Brecht, een echte man. HIJ OVERHANDIGT HAAR EEN ALRUIN Een alruin, de mandragora! Ge weet wie er de mandragora onder haar borstkleed droeg? Johanna van Lorreinen, Jeanne D'arc.

BRECHT: Werd ze daarvoor niet op de brandstapel gezet? Ik wilde alles al lang weggooien. Maar waar moest ik het gooien? Misschien ontsnappen de demonen, Béliel en Béhémouth.

GUDRUN: STEEKT DE KRUIDEN EN DE ALRUIN IN HAAR ZAK Dat hoofdstuk is afgesloten. Onze romance is uit. Ze had geen toekomst. Nu word ik Gods maagd. Mijn plaats is in het klooster. Daar hoort een weesmeisje thuis.

BRECHT: Ge waart een mooie nymf, ga ik later zeggen. Wat jammer toch, Gudrun, van die mooie ronde vormen van u! Straks worden ze platgedrukt en waggelt ge gelijk een vetgans in een kille wereld waar de liefde diepgevroren is.

GUDRUN: LACHT Gods liefde diepvriesliefde? Het is integendeel de warmte die mij aantrekt. GELUID VAN EEN ALLESVERTERENDE VUURHAARD, DIE LICHT, KLEUR EN SCHADUWEN WERPT. Niet de warmte, de hitte van hels vuur, maar de warmte van vrouwen bijeen, vrouwelijke warmte, menselijke warmte.

BRECHT: In koude kamers.

GUDRUN: Vaarwel Brecht.

GUDRUN AF.

BRECHT: Mag ik u eens komen bezoeken? Ze kijkt niet om. Ze is vastbesloten! 'k Ga mij als pater moeten verkleden, als ik haar nog wil terugzien. En als biechtvader moeten melden, als ik met haar alleen wil zijn! Maar aan dit soort spelletjes doe ik niet mee. Als ik mij verkleed, dan is het voor het schouwtoneel. Gisteren vond ik hier wat verder een broek en een rok. Ik had een overspelig koppel betrappt en ze hadden het op een lopen

gezet en in hun haast de hun schaamdelen bedekkende kledingstukken achtergelaten. Ik had hen de hele tijd al afgeluisterd en heb hun conversatie in mijn geheugen opgeslagen. Dan heb ik wat lawaai gemaakt, zoals je bange mussen opjaagt en ze vluchtten in hun bloot gat het bos uit en dat is het onderwerp van de klucht die ik straks ga opvoeren. Want het is feest. De heks is verbrand. De lucht gaat open. De aarde ruikt al weer naar groei. Het water reinigt en laaft. Het geluk kiemt. De mensen spelen gauw weer toneel, lachen met elkaars fouten, vechten en komen weer overeen. Dames en heren, zo zal het ook nu weer beginnen en Genoveva zal mij hierbij assisteren. Zij is net als Gudrun een hartsvriendin. Wij hebben elkaar lief, zonder van elkaar te profiteren. HIJ DRAAIT ZICH OM. PROBEERT MET DE ANDEREN (FRANS EN FRANCINE, JEANNE, GASPARD, GENOVEVA EN HUBERTUS) IETS VAN HET SPEKTAKEL OP TE VANGEN.

I.3 DE VORIGEN. BALJUW. SCHEPEN. ULRICH. SEBASTIAAN. FIGURATIE.
ZE DANSEN. ZE ZINGEN. ZE DRINKEN.

OP DE VOORGROND LINKS: JEANNE, GASPARD, GENOVEVA.

OP DE VOORGROND RECHTS: BALJUW, SCHEPEN, ULRICH, SEBASTIAAN.

BALJUW: ROEPT Jeanne Brans! STILTE Hoelang gaat gij nog verdragen dat men achter uw rug zegt dat ge een heks zijt?

GASPARD: ROEPT Wie zegt dat, meneer de baljuw?

BALJUW: KOMT BIJ JEANNE Ge moet daar iets tegen doen, Jeanne.

JEANNE: Kunt ge tegen achterklap iets anders doen dan zeggen dat het een zonde is, meneer de baljuw?

BALJUW: Ja en 'k zal u zeggen wat. Ik heb die raad eerder al eens aan iemand gegeven. Twee jaar geleden heb ik een vrouw uit Aarsele geholpen. Wat ge moet doen is bij kerkgeboden iedereen dagvaarden. Dat wil zeggen dat ge aan of in de kerk laat afroepen dat iedereen die u als een toveres wil betichten, opgeroepen wordt om voor de schepenbank te verschijnen. Verschijnt er niemand, dan zal de rechtbank u een akte geven zodat niemand u ooit nog van toverij mag beschuldigen. En als ge wilt, breng ik dat direct in orde.

JEANNE: Natuurlijk wil ik dat.

BALJUW: Wacht hier.

GASPARD: En 't mag kosten wat het wil.

BALJUW AF.

JEANNE: Waar gaat hij naartoe, misschien?

SCHEPEN: Niet ver. Ze zijn nog aan het vergaderen.

JEANNE: Meneer de beul! Gij kunt dat weten. G' hebt er al verschillende onder handen genomen. Ben ik een heks?

ULRICH: Er zijn er hier in alle geval in de streek die met vuur spelen. Iemand heeft met een schop as weggenomen.

SEBASTIAAN: Is mij niet opgevallen, baas.

ULRICH: In 't midden van de hoop.

SEBASTIAAN: Waar de heks verkoold is.

ULRICH: Dat betekent dat er hier nog zijn die de zwarte kunst beoefenen.

SEBASTIAAN: De heks heeft tijdens het folteren ook namen genoemd.

ULRICH: Waaronder de naam van Jeanre Brans.

JEANNE: Al wat ik doe, heeft mijn moeder mij geleerd. En mijn moeder was een eerbare vrouw. Iemand genezen, is dat een verboden praktijk?

ULRICH: Ik heb nog nooit iemand moeten dwingen bekentenissen te doen over witte magie, gelijk dat we zeggen.

JEANNE: 't Gaat dus over zwarte magie?

ULRICH: Ja, de zwarte kunst.

JEANNE: En ik zou dus mensen ziek maken, ongeluk brengen in huisgezinnen, rampen veroorzaken. SCHATERLACHT.

FRANCINE: Zo'n rare lach.

JEANNE: Rare lach! Iedereen lacht toch gelijk hij is.

FRANCINE: Moest ge wat voorzichtiger zijn in uw uitspraken, de mensen zouden nooit achter uw rug klappen.

JEANNE: Ben ik onvoorzichtig in mijn uitspraken?

FRANCINE: Blijkbaar wel.

JEANNE: En daarover konkelfoest gij met de baljuw?

FRANCINE: Ik ben er niet over begonnen?

JEANNE: Wat heeft hij gevraagd?

FRANCINE: Hij heeft mij één keer gevraagd wat ik ervan peinsde?

JEANNE: Van wat peinsde?

FRANCINE: Van toverij. Ik zeg het, ge zijt soms zeer onvoorzichtig en ge doet van die uitspraken die mensen onrustig, kwaad en bang maken. En ziek maken.

JEANNE: Bijvoorbeeld?

FRANCINE: Bijvoorbeeld? Dat de buurvrouw me zei dat ge haar iets hadt gezegd en het bleek uit te komen ook. Iets over de boze hand die mensen 's nachts betast en als ze opstaan, voelen ze pijn op die plaats. De buurvrouw had pijn in haar nek.

FRANS: En wat sommige u ook verwijten, Jeanne, is dat ge de mensen zelden iets goeds meestal iets kwaads toewenst.

JEANNE: Wie?

BALJUW OP MET TWEE SCHEPENEN. EEN VAN DE SCHEPENEN HAALT EEN KOORD BOVEN EN DE ANDERE GRIJPT JEANNE VAST.

JEANNE: Wat krijgen we nu?

GASPARD SPRINGT RECHT.

GASPARD: Dat is toch tegen alle regels? Een eerbare vrouw!

JEANNE: Wie mij hier van iets wil beschuldigen, dat hij het hier zegt! TOT BALJUW Weet gij iets tegen mij in te brengen?

BALJUW: Ik heb tegen u niets in te brengen. Maar dat is de procedure bij een oagvaarding bij kerkgeboden. De betrokkene wordt afgezonderd.

JEANNE: Dat wil ik niet.

BALJUW: Gelijk ge verkiest. Laat haar los.

ZE LATEN JEANNE LOS. DE SCHEPENEN AF.

BALJUW: Komt ge mee voor de afrekening, meneer de scherprechter?

ULRICH EN SEBASTIAAN STAAN OP.

FRANCINE: Wat verdient ge met folteren en verbranden?

ULRICH: Te weinig om van te leven en teveel om niet dood te gaan.

FRANCINE: Dat zegt iedereen hier.

SEBASTIAAN: Hij heeft nog een hoerenkot en een speelhol.

ULRICH: Met de permissie van de overheid.

BALJUW, SEBASTIAAN EN ULRICH AF.

HUBERTUS: Als ik u een goede raad mag geven, Jeanne, laat u visiteren op duivelsmerken. Dat kost niet veel.

GASPARD: En gij ook, Genoveva.

JEANNE: Ja. Ge zijt vroegrijp.

FRANS: Françoise was ook vroegrijp.

FRANCINE: Ja.

FRANS: Als kind trok ze al mee in de struiken.

FRANCINE: Ik kreeg dan een lekstok.

JEANNE: Gaspard had nog melktanden en hij zat al aan mijn borstjes.

FRANCINE: Met zijn melktanden?

JEANNE: Met zijn handen, hij had veel te grote handen voor zijn leeftijd. Hij was maar half zo oud als ik en zijn handen waren gelijk schopper.

FRANCINE: En nu heeft hij zo'n schone handen.

FRANS: 'k Hoor het. Ge zoudt u gaarne eens laten bepotelen.

BRECHT ZINGEND OP. ZINGT EEN ARIA. GENOVEVA VALT AAN ZIJN VOETEN.

GENOVEVA: O, Brecht Baljuwszone, ik ben verliefd op uw stem.

FRANCINE: Ja, want de rest zegt niet veel!

BRECHT: Ik sta in vervoering voor zoveel schoonheid onder die vuile kleren van u.

GENOVEVA: G' hebt mij bespied in het badhuis?

FRANCINE: Zou hij dat doen?

BRECHT: Venus, Primavera, Botticelli, Michelangelo, Titiaan, Rafaël, Laura Diante.

GENOVEVA: Rubens!

BRECHT: Neen, dat is later.

GENOVEVA: Barok, zeker?

BRECHT: Mollige vrouwen. Dynamiek. Diagonalen. Beweging. Dat is voor veel later.

GENOVEVA: Hier zitten we nog in de herfsttij der middeleeuwen, zeker?

BRECHT: Terwijl de Renaissance elders al in bloei is.

GENOVEVA: Het Humanisme.

BRECHT: De Reformatie.

GENOVEVA: De Contra's.

BRECHT: Savonarola wordt levend verbrand. Faust sluit een pact met de duivel. Hij wil ontsnappen aan de besmettelijke domheid. Hij wil vooruitkomen. De Vooruitgangsgedachte. Liberaal avant la lettre. Christopher Marlowe, de grote dramadichter, wordt vermoord. Is hij een spion of is hij een sodomiet?

GASPARD: Dat interesseert ons niet.

JEANNE: Hebt ge niets om te lachen?

FRANCINE: Over een jongen die niet kan. Dat hoor ik gaarne. Ze zeggen dat van hem ook, hé, dat hij niet kan.

FRANS: Hou uw mond, domme kont. Ge zegt dat hier toch niet! We kunnen zijn vader, de baljuw, nog nodig hebben.

BRECHT: Mijn vader en ik zijn twee verschillende werelden, meneer en mevrouw Commere. TOT PUBLIEK Wie niet dom is, loopt hier verloren. Hier moet ge mensen kunnen aangapen en uitlachen: kijk, kijk, dat is een die niet kan. Genoveva, schete, ze willen boerenleute. ZE LATEN SCHETEN. DE OVERIGEN DOEN DAT OOK. EEN KAKAFONIE. BRECHT EN GENOVEVA AF.

FRANS: Kent er iemand de klucht van de twee mussen? NIEMAND KENT DIE Zegt de ene mus tegen de ander: we gaan eens kijken wie er de langste heeft. Waarom, vraagt die andere mus. Wel, wie de langste heeft, wint. Wint wat? Wat we inzetten. Wat zet jij in? Ik zet een korst brood in. En ik ook. Allé, laat zien. En ze meten. En de ene wint en de ander verliest en de verliezer doet de winnaar mee om hem zijn korst brood te geven. Die korst ligt naast een kippenhok en de winnaar pikt die op, maar het klem slaat dicht en de boer komt toegelopen en wringt de winnaar de nek om. NIEMAND LACHT. Ge kende hem, zeker? En die van die twee vinken. Zegt de een tegen de ander: we gaan eens kijken wie de grootste tetten heeft. Waarom, vraagt de ander. Wel wie de grootste tetten heeft, die wint. Wint wat? Wat we inzetten. Wat zet jij in? Ik zet mijn man in. Uw man? Ik moet uw man niet hebben. Hij zingt geen siskewiet. Maar gij zoudt de mijne dan willen pakken, hé, met uw kleine tetjes.

ALGEMEEN GELACH.

FRANS: Wist jij, Gaspard, dat een vogel die vals zingt, een slechte minnaar is?

JEANNE: Gaspard zingt ook vals, hahaha.

GASPARD: Ik ben geen vogel, hé. Maar 't is waar, ik kan niet juist zingen. Ik kan ook niet goed schaatsen. Ik zat liever op de slee met een meisje op mijn schoot, hahaha.

BRECHT EN GENOVEVA STAMPEN OP DE GROND. ZE KOMEN OP EN GROETEN.

BRECHT: Een verse geschiedenis. Nog gauw in mekaar geflanst voor het vermaak van plat plattelandsvolk en goede verstaanders.

GENOVEVA: Een blotebillenklucht met een zedenles.

BRECHT EN GENOVEVA KNUFFELEN ELKAAR. WORDEN ONSTUIMIG. BRECHT MAAKT ZICH LOS UIT DE OMHELZING EN DOET ROK UIT.

BRECHT: Ik doe mijn rok uit. De vorige keren hefte ik hem op, maar de achterkant schuurde de boomschors. IMITEERT HET SCHUREN Vuil van de schors en de hars, natuurlijk! Allé, schat, laat uw broekje maar zakken.

GENOVEVA MAAKT HAAR BROEK LOS, DIE OP HAAR ENKELS VALT.

FRANCINE: Travestietentoneel! Pffftttt.

HUBERTUS: Dat is kunst. Vervreemding.

GENOVEVA: Krak!

BRECHT: Een tak die brak!

ZE HOLLEN WEG. GENOVEVA VERLIEST HAAR BROEK. BRECHT VERGEET ZIJN ROK. HIJ HOUDT PLOTS IN.

BRECHT: Mijn rok? Ik moet terug.

GENOVEVA: Mijn broek? Neen, we kunnen niet terug. Ziet ge dat niet. Let op, of ge trapt er in. De bosschijter heeft hier weer zijn commissie gedaan. Hij beloert ons en luistert ons af om ons in een toneelke belachelijk te kunnen maken.

BRECHT: TOT PUBLIEK Op elke plaats waar ik op mijn hurken gezeten heb, bloeit in de lente een bloem.

GENOVEVA: TOT HET PUBLIEK Dat kunnen alleen maar dichters zeggen.

BRECHT: Ik heb nog een rok thuis en in de kast hangt er nog een broek van mijn man. We moeten hem verschalken. Hij zit bij de volière. Bij zijn vogels.

GENOVEVA: Op vinkenslag?

BRECHT: Hij is zot van vogels. Zangvogels. Hij vangt er nog elke dag en steekt ze in kooien die hij zelf maakt met een figuurzaag. En dan gaat hij bij die kooien zitten luisteren naar de liedjes die de vogels zingen.

GENOVEVA: Een schone bezigheid!

BRECHT: Maar die vogels zingen altijd hetzelfde liedje.

GENOVEVA: Dat moet eentonig zijn.

BRECHT: Maar hij heeft daar iets op gevonden.

GENOVEVA: 'k Zou niet weten wat.

BRECHT: Hij probeert verschillende vogels te vangen.

GENOVEVA: Ja, natuurlijk.

BRECHT: Die dus een verschillend liedje zingen.

GENOVEVA: Uiteraard.

BRECHT: Hij zou een vogelkoor willen stichten.

GENOVEVA: Prachtig!

BRECHT: Maar dat is niet simpel.

GENOVEVA: Natuurlijk niet.

BRECHT: Meestal is het een kakafonie in plaats van een symfonie.

GENOVEVA: En wat zeggen de burens?

BRECHT: Af en toe hoor je boem! En dan zwijgen die beestjes. Dat vindt hij spannend.

GENOVEVA: Wachten op die boem?

BRECHT: Past in zijn partituur, peins ik.

GENOVEVA: En zijn sneeuw wit vogeltje?

BRECHT: Zit op een stekeldorentje.

GENOVEVA: Din don deine.

BRECHT: Is ziek.

GENOVEVA: Dat is minder.

BRECHT: Er zit een grote zweer op.

GENOVEVA: Dan is hij naar de hoeren geweest en dan nog naar de goedkoopste, de gierigaard. Maken we hem van kant?

BRECHT: Toch niet voor een broek!

GENOVEVA: Ik stel voor dat we hem dan om de tuin leiden.

BRECHT: Hoe doet ge dat?

GENOVEVA: Ge pakt een lange touw, gocit het uiteinde tot bij hem en ge leidt het touw rond de tuin. Geef me een spade. Ik spit een diepe put, leg er wat droge takjes op en ge raadt het al.

BRECHT: Gieten we de put ook vol beer?

GENOVEVA: Gij zijt een deugniet, hé!

BRECHT: Maar hij is al vertrokken!

GENOVEVA: Al dat gefezel en gecomplotteer voor niets!

BRECHT: De moraal van het verhaal:

GENOVEVA: Wees nooit overhaastig. Alle problemen lossen zichzelf op.

ZE RAPEN DE ROK EN DE BROEK OP, BUIGEN EN AF.

FRANS GEEFT FRANCINE EEN KLETS. JEANNE LACHT GASPARD UIT.

FRANS: TOT JEANNE Gij lacht daar alleen maar mee?

GASPARD: Nu weet ik tenminste wie mijn broek gestolen heeft.

GENOVEVA: Gevonden, vader. TERUG AF.

FRANCINE: En mijn rok.

BRECHT SNEL OP.

BRECHT: Gevonden, Françine. TERUG AF.

FRANCINE: Die vuile bosschijter van een Brecht!

HUBERTUS: Van wie gezegd wordt dat hij in een boom woont en vanuit de lucht de kleine mens bespiedt en daardoor eigenlijk toch het contact met de groten der aarde verliest. Zijn toneelwerk zal daar in de toekomst fel onder lijden, vrees ik. Maar dat is hier niet ter zake. Wij fixeren ons op de Brans. TOT JEANNE EN GASPARD. Hoelang getrouwd?

GASPARD: Twintig jaar. Ongeveer. Drie kinderen.

FRANCINE: ROEPT Drie bastaards.

JEANNE: Ik heb tenminste een nageslacht en dat kunt gij niet zeggen.

FRANCINE: Neen? En Karelke?

JEANNE: ZINGT Karelke, Karelke, hangt met zijn gatje aan een nagelke.

FRANCINE: Gij, helleveeg!

JEANNE: Ik ken Karelke niet.

GASPARD: Ik ken alleen keizer Karelke.

FRANS: Karelke is gestorven aan de pest.

JEANNNE: Als hij dood is, kan hij voor geen nageslacht zorgen, hé Frans! Hoe jammer dat het ook is.

FRANCINE: En uw nageslacht? Flierefluiter? Lieven? Wat is er daar van geworden? Wildemannen, ja, nietsnuten, avonturiers. Beter geen dan zo één.

JEANNE: Gij zijt een kwade tong, Françine.

FRANCINE: Wat heb ik verkeerd gezegd, misschien? Dat het bastaards zijn? G'hebt uw zoon Lieven naar Livinus, Hubertus' broer, genoemd.

HUBERTUS: Mijn broer Livinus heeft inderdaad heel zijn leven aan Jeanne verprutst.

FRANS: Hij heeft het niet overleefd.

FRANCINE: Hij heeft er toch veel voor in de plaats gekregen, hé Frans. Een zoon die

niet deugt.

JEANNE: Stoute muil!

HUBERTUS: TOT PUBLIEK Francine is de grootste commere van 't dorp, getrouwd met de grootste vogelpiet van hier en omstreken: Frans Commere.

FRANS EN FRANCINE GROETEN.

HUBERTUS: Alletwee even oud.

GASPARD: Een jaar ouder dan hun tanden.

FRANCINE: Rond de veertig. Tot voor kort zeer actief liefdesleven. G'hebt het gehoord, hé, in dat toneelspel over die vogelpiet en zijn ziek pietje.

FRANS: Dat is uw versie, Francine. Ik ben in geen jaren naar de dorpschoer geweest! Maar 't is gij die mij besmet hebt!

FRANCINE: En door wie ben ik dan besmet?

JEANNE: Door Gaspard, toch.

GASPARD: En door wie zou ik dan ... ?

JEANNE: Niet door mij. Ik heb geen plasprobleem.

FRANS: De beul heeft die ziektekiem hier binnengebracht en overgedragen. Aan wie?

GASPARD: Aan de dorpschoer, zeker weten. Die mannen gaan naar goedkope hoeren.

FRANCINE: Misschien is die ziekte overgedragen door een van uw vogels?

FRANS: Wablief?

FRANCINE: Een besmet zaadrestje dat in uw voorbroek valt en onder de bovenhuid van uw instrumentje terechtkomt.

JEANNE: En een ontstekingske geeft.

FRANCINE: Een ontstekingske? Zijn hele munitie staat op ontploffen!

HUBERTUS: Dat is veel te ernstig om mee te lachen. Moeten we niet op ons hoede zijn voor een nieuwe epidemie.

JEANNE: Een pestje, iets in 't klein.

FRANCINE: Iets onderons. Gelijk de stinkzakskes!

GASPARD: Waarover hebt ge het?

FRANCINE: Ze worden 's nachts in de zoom of in de band van ons kleren genaaid en zonder dat we het weten stinken we naar rotte eieren. Uw nachtwerk, Jeanne!

JEANNE: Mijn nachtwerk? Kunt ge dat bewijzen?

FRANCINE: Gij alleen kent daar de geheimen van.

JEANNE: Ik alleen? Sukkelaar! Dat soort geheimen vind je op elke hoek van de markt.

I.4 GASPARD. GENOVEVA.

GENOVEVA DRAAGT NOG STEEDS DE BROEK EN PARADEERT ERMEE.

GENOVEVA: Wat kan moeder u schelen!

GASPARD: Moet ik u een klets geven?

GENOVEVA: Een klets geven? Wat bedoelt ge? Uw eeltige poot patst tegen mijn kaak?

GASPARD: Ze zeggen dat ik schone handen heb.

GENOVEVA: Ge hebt nog nooit 'n klets gegeven. Dat durft gij niet.

GASPARD: Waarom daagt ge me uit?

GENOVEVA: Ik zeg de waarheid.

GASPARD: Lang geleden, toen ik uw moeder een klets wilde geven, bleef mijn hand staan. Ik stond er gelijk een beeldhouwwerk.

GENOVEVA: De boer die zijn vrouw wil slaan? De boeren hebben geen recht op een beeldhouwwerk.

GASPARD: En plots viel mijn hand naar beneden. Ik had een slap handje, gelijk die kleine van de schelen. Uw moeder is een bijzondere vrouw.

GENOVEVA: Ja. ZE DOET DE BROEK UIT EN GEEFT ZE AAN GASPARD Dat is één, het andere stuk, de naar overspel riekende rok van die vrouw die door u bepoteld en getongzoend wordt, is in handen van de toneelspeler-zanger Brecht tout court. Hij danst als een frivole middeleeuwer in Françoise's zondagse rok. Ik benijd hem. Hij heeft het leven voor zich. Mijn leven ligt achter mij. Ik zal jong sterven, vader.

ZE BIJT IN EEN APPEL.

GASPARD: Ge eet teveel appels met wormpjes. Kom hier, mijn teefje.

GASPARD ROLT DE BROEK OP. GENOVEVA GAAT LIGGEN. HIJ LEGT DE OPGEROLDE BROEK ONDER HAAR MIDDEL.

I.5 JEANNE. GENOVEVA.

JEANNE: Uw vader vertelde mij dat ge hem betovert. Is dat waar?

GENOVEVA: Ja.

JEANNE: Doe maar uw schapulier aan en een vers hemdeke.

I.6 GASPARD. PASTOOR.

PASTOOR: Rustig, rustig, Gaspard, niet angstig zijn, ge zijt niet de enige.

GASPARD: 't Is de natuur, zeker hé?

PASTOOR: Neen, neen, 't is tegennatuurlijk. Incest.

GASPARD: 'k Dacht het. De erfzonde?

PASTOOR: Beloof mij nooit meer van die vrucht te proeven en de zonde is u vergeven.

GASPARD: 't Is sterker dan mezelf.

PASTOOR: Ge zijt toch geen beest. Ge hebt toch een ziel?

GASPARD: 'k Laat ze teveel uit, waarschijnlijk.

PASTOOR: Een ziel is geen duif, hé Gaspard.

GASPARD: 't Was een grapje, meneer de pastoor.

PASTOOR: Beseft ge 't wel goed? Ontucht doet God in woede ontsteken!

GASPARD: Wat kan er gebeuren, misschien?

PASTOOR: Wat overkwam Gomorrha?

GASPARD: Die ken ik niet.

PASTOOR: Van de aardbol verdwenen!

GASPARD: Weggetoverd?

PASTOOR: Verwoest. Platgebrand.

GASPARD: Een hele streek! De mensen zijn moeten vluchten, zeker?

PASTOOR: Ze zijn allemaal omgekomen!

GASPARD: Levend verbrand, wellicht?

PASTOOR: Alleen Lot is met zijn dochters kunnen ontkomen.

GASPARD: Lot? Toch. En?

PASTOOR: Ik zal u het verhaal van Lot vertellen. Een verhaal als geen ander. Een pracht van een verhaal. Een weergaloos verhaal.

GASPARD: Ge maakt me nieuwsgierig, meneer de pastoor.

PASTOOR: Na de verwoesting van Gomorrha blijven alleen Lot en zijn dochters over.

GASPARD: Algelijk!

PASTOOR: Ze gaan samen in een spelonk wonen om zich te beschermen.

GASPARD: Tegen Gods toorn.

PASTOOR: Neen, tegen de natuurlijke vijanden. En 's nachts heeft Lot gemeenschap met zijn dochters.

GASPARD: Ontucht.

PASTOOR: Neen. Lot is een bijzondere man.

GASPARD: En zo'n bijzondere man mag ook iets meer dan een ander, natuurlijk.

PASTOOR: Een bijzondere man mag niet meer dan een ander! Maar Lot kent Gods plan.

GASPARD: En dat plan ken ik natuurlijk niet.

PASTOOR: Lot maakt het eigenbelang, seks en genot, ondergeschikt aan het gemeenschappelijk belang, de voortplanting. En hij maakt zijn dochters zwanger. De oudste baart een zoon en noemt hem Moab. Hij wordt de stamvader van de Moabieten. En de jongste dochter baart ook een zoon en noemt hem Ben-Ammi. Ben-Ammi wordt de stamvader van de Ammonieten. Ik weet dat ook nog niet lang. Ge moet dat niet rondvertellen. De mensen vergeten nogal gemakkelijk de kontekst, het verband. Ik zou zeggen: zorg ervoor dat God niet meer in gramschap ontsteekt. Want ik peins niet dat gij zijn uitverkorene zoudt zijn.

GASPARD: Wie wel, hé? Gij, misschien? En de joden, 'k heb dat nog gehoord.

PASTOOR: Als penitentie, elke dag dat het opkomt een rozenkransvol weesgegreetjes en onze vaders. Ge hebt toch een rozenkrans?

GASPARD: Neen.

PASTOOR: Ge neemt vijf takken met van die gele lijsterbesjes en ge trekt er een besje af telkens als ge een weesgegreetje hebt gelezen en twee bollekes of besjes voor een onze vader die in de hemelen zijt, geheiligd zij uw?

GASPARD: ... uw?

PASTOOR: Naam. Uw rijk kome, uw?

GASPARD: Uw?

PASTOOR: Wil geschiede op aarde als?

GASPARD: Als?

PASTOOR: In de hemel. Geef ons heden ons?

GASPARD: Ons?

PASTOOR: Dagelijks?

GASPARD: Dagelijks?

PASTOOR: Brood, Gaspard. Ge zijt een hopeloos geval.

GASPARD: Niet te redden, zeker?

PASTOOR: Toch wel. Breng mij morgen een hesp en twee stukken gezouten spek.

GASPARD: Waar moet ik die gaan halen?

PASTOOR: 't Is voor een goed werk: de hongerigen spijsen. Voor de vele lege magen van arme dutskes en verlaten moeders. Geef ze mee aan Jeanne en Genoveva. Geen uitvluchten, hé Gaspard! Uw ziel is zo zwart als die verkoolde vrouw die op het galgenplein hangt. Gij lacht?

GASPARD: Altijd als ik in de miserie zit.

I.7 PASTOOR. JEANNE. GENOVEVA.

DE PASTOOR HANGT JEANNE EN GENOVEVA KRUISGEWIJS EEN STOLA OM DE HALS.

PASTOOR: Samenstelling van de familie?

JEANNE: Gaspard, Genoveva, Lieven, Flierefluiter en ik Jeanne.

PASTOOR: Brans.

GENOVEVA: Ja, wij zijn de Brans.

DE PASTOOR NOTEERT DE NAMEN OP AFZONDERLIJKE STUKJES PAPIER.

PASTOOR: 't Is goed dat ge gekomen zijt. Dan zijt ge vcorgoed gezuiverd, want: homo homini lupus. En dat wil zeggen?

GENOVEVA: Wie laatst lacht, best lacht.

PASTOOR: Neen.

JEANNE: 't Is te laat de put ...

PASTOOR: Neen.

GENOVEVA: Wie zijn gat verbrandt ...

PASTOOR: Neeneenee.

GENOVEVA: Allé, zeg het ons, meneer de pastoor. Ik weet dat het latijn is.

PASTOOR: Homo homini lupus. De mens is een wolf voor zijn medemens. Uit jaloezie maken ze iemand zwart en probeer dan nog maar eens witgewassen te worden!

GENOVEVA: En ze folteren u totdat ge zegt dat wit zwart is. Ik begrijp niet dat de paters daar aan meedoen.

PASTOOR: 'k Ruik gebakken vlees. Gij ook? 't Is vers spek met uien.

GENOVEVA: Dat wij meegebracht hebben?

JEANNE: Dat was gezouten spek.

PASTOOR: Ach! 'k Zit met knobbelkes op mijn darmen.

JEANNE: 'k Heb daar een middelke tegen, dat ik altijd bij heb. GEEFT DE PASTOOR EEN ZAKJE In kokend water leggen en roeren. Zuivert alles van binnen en maakt glad wat ruw is. Er komt schuif in, zoals wij zeggen.

PASTOOR OPENT HET ZAKJE. RUIKT ERAAN.

PASTOOR: Ge wilt mij toch niet beheksen!

JEANNE: LACHEND En mijn eigen graf delven, zeker!

GENOVEVA: Meneer de pastoor, hoe zit dat nu? Leg mij eens uit wat er zo christelijk is aan folteren en levend verbranden?

PASTOOR: Christelijk, christelijk ... 't is de taak van de Kerk om het Kwaad met hoofdletter ...

GENOVEVA: Met hoofdletter?

PASTOOR: Uit te roeien. Met hoofdletter betekent dat het belangrijk is. De hoofdletters van 't eerste studiejaar.

JEANNE: Zover zijn wij nooit geraakt.

PASTOOR: Natuurlijk niet. Wie teveel weet is gevaarlijk. Nu, en onderbreek mij niet altijd.

GENOVEVA: Ge moet het goed uitleggen, hé.

PASTOOR: 'k Doe mijn best. Luistert, om het Kwaad met hoofdletter uit te roeien, stuurt de paus ...

GENOVEVA: ... paters.

PASTOOR: ... paters-inquisiteurs, ja. STILTE. GAAT DOOR Paters-inquisiteurs die recht moeten spreken over hekserij. En die inquisiteurs beroepen zich daarvoor op de Malleus. Dat is een boek met vragen over hekserij. Als de beklaagde niet wil antwoorden op de vragen of het juiste antwoord achterhoudt, roept de inquisiteur er de beul bij om de beklaagde tot bekentenissen te doen overgaan. Voilà.

GENOVEVA: En als die pater vindt dat de beklaagde goed geantwoord heeft, laat hij hem of haar levend verbranden?

PASTOOR: Neen, over dat verbranden beslist de Carolina.

GENOVEVA: En wat is dat?

PASTOOR: Dat zijn de orders van Carolus Quintus, onze keizer. Dat heet 'de pijnlijke halsgerichte' en vraag mij niet meer want 'k heb niet meer van buiten geleerd. 't Was

beginnen schemeren voor mijn ogen.

GENOVEVA: Maar waarom levend verbranden?

PASTOOR: 't gaat over heksen, hé! Dat zijn vrouwen die niet alleen met de duivel omgaan maar er ook mee paren. Zoudt ge liever hebben dat we ze villen of vierendelen of radbraken of in de kokende olie smijten? Mij niet gelaten.

GENOVEVA: Dat zijn nog grotere beestachtigheden.

PASTOOR: Ik zou een beest dat niet aandoen! Maar een duivel of duivelin wel.

GENOVEVA: Altijd zo'n vreselijke dingen! En die pater ook, hé, tijdens zijn donderpreek. Over excommuniceren, banvloeken en wat nog allemaal.

JEANNE: Genoveva!

GENOVEVA: Waarom altijd mensen uitsluiten? Waarom aanvaardt de Kerk de mensen niet zoals ze zijn? Ze hebben toch zichzelf niet gemaakt!

PASTOOR: Ge ziet bleek, Jeanne.

JEANNE: 't Zou de eerste keer niet zijn dat iemand valselijk beschuldigd wordt.

PASTOOR: God kent het verschil tussen het effect van een wortel uit uw tuin en Satans roede.

DE PASTOOR MAAKT MET EEN BRANDENDE KAARS EEN VUURTJE VAN PALMTAKJES EN WIEROOK EN GOOIT ER DE BRIEFJES OP.

PASTOOR: Ge moet nu allebei de rook van het gewijde vuur inademen.

ZE BUIGEN ZICH BOVEN HET VUURTJE.

JEANNE: Kijk! Dat briefje brandt niet op! 't Is het uwe, Genoveva.

GENOVEVA: Hoe weet gij dat, ge kunt niet lezen!

PASTOOR: Op 't eerste gezicht is er niets aan de hand.

DE PASTOOR ZET ER EEN DEKSELTJE OP.

PASTOOR: Wilt ge nu alletwee meekomen.

DE KOSTER PLAATST EEN PARAVENT.

PASTOOR: Uittleden achter die paravent, want als er hier toevallig een parochiaan zou binnenkomen en hij ziet mij twee naakte vrouwen betasten, de geruchtenmolen zou nogal draaien, zeker!

GENOVEVA: Ge kunt de deur toch sluiten. Achter een paravent, 'k vind dat ...

PASTOOR: De koster heeft nog altijd geen nieuwe sleutel laten maken.

KOSTER: De slotenmaker heeft zich aangesloten bij de ketters, die opgang maken.

PASTOOR: Maar ge hebt toch een andere slotenmaker gevonden.

KOSTER: Ja, maar die had een sleutel, die niet in het slot past en hij brengt nu dat slot waarin de nieuwe sleutel past.

PASTOOR: Dat het maar gauw opgelost is!

GENOVEVA: Moeten we ons helemaal uitkleden?

PASTOOR: Liefst, want 'k moet eerst overal uw haar wegscheren.

GENOVEVA: En waarom moet dat, meneer de pastoor?

PASTOOR: Niet dat ik u niet betrouw, maar in de heksenhamer, de 'Malleus Maleficarum', de handleiding waarover ik het daarnet had, staan er aanwijzingen over de manier waarop we mensen op duivelsmerken moeten visiteren. We moeten ook in de intiemste plekjes kunnen kijken om te zien of er geen amuletten of andere tovermiddelen verborgen zitten.

GENOVEVA: Die duivelsmerken, waar vindt ge die?

PASTOOR: Nergens hoop ik.

DE KOSTER BRENGT DE NAALDEN.

JEANNEKE: Hij gaat ons met die naalden prikken. En als ge iets voelt roept ge ai.

GENOVEVA: En als ik niets voel.

PASTOOR: Dan is er een probleem.

I.8 JEANNE. GENOVEVA.

JEANNE EN GENOVEVA OP, OP BEZEMSTEEL. STAPPEN AF.

JEANNE: Uit de borstelfabriek van Izegem! Stevig en vederlicht materiaal.

GENOVEVA GAAT ZITTEN. JEANNE MAAKT LICHTVOETIGE DANSPASJES NAAR HET PUBLIEK TOE EN ZINGT ZONDER WOORDEN, GEHEIMZINNIG, FASCINEREND. NEEMT HAAR BEZEMSTEEL EN VERDWIJNT ER OP.

GENOVEVA: TOT PUBLIEK God ziet u gaarne, hij heeft u schoon geschapen, zei de pastoor, en hij betaste mij, eerst voorzichtig maar dan veel brutaler. Hij zoekt uw parel, lachte mijn moeder. Hoofd buigen, niet in zijn ogen kijken, riep ze ook nog, toen hij met in zijn één hand de naald en in de andere een boek met toverspreuken, mij in mijn hals prikte. Na dit onderzoek heb ik over mijn toekomst gemediteerd. Neen, Ik ga geen ganzen hoeden. Ik pas ook niet in een of andere pastorale. Wat dan wel? 'k Heb geen engagementen. Geen roeping. Geen levensdoel. En toch, ik moet het toneel op,

voorwaarts mars. Maar, ge ziet het, ik geraak niet vooruit. Het leven in de late Middeleeuwen is statisch. De dynamiek komt pas later. Als we uit de schaduw van de kerktorens kunnen stappen. In het licht van de Renaissance, de wedergeboorte. Hoe een dom en simpel meisje bijzonder kon zijn! Geroepen als een Jeanne d'Arc! Was zij een heks? In moeders hofke probeer ik aan de alledaagsheid te ontsnappen. Sombere gevoelens trekken er weg. Verandering. Gedaanteverandering. Nieuw. Anders. Alle dingen die we kunnen bedenken, hebben een grond van waarheid. Neen? Ik ga nog kapot aan al die twijfels die ik heb. Lezen en schrijven is geen vereiste om achter de dingen te kunnen kijken. Dingen aanvoelen. Krachten van binnen die ons doen verstommen. ZE LACHT, BEGINT LANGZAAM TE DANSEN. EEN PIROUETTE. ZE MERKT IEMAND OP. Wat wilt die beulsknecht van mij?
SEBASTIAAN OP.

I.9 GENOVEVA.SEBASTIAAN.

SEBASTIAAN LACHT NAAR HAAR. ZE DANST NAAR DE ANDERE KANT.

SEBASTIAAN: Zijt ge bang van mij?

GENOVEVA: Ik ben van niemand bang.

SEBASTIAAN: Ik heb nog nooit een kus gekregen van een meisje.

GENOVEVA GAAT NAAR SEBASTIAAN, GEEFT HEM EEN KUS EN DANST WEG.

GENOVEVA: Ziet ge dat ik niet bang van u ben. Ik ben daarnet geroepen. Ik moet niemand meer vrezen. Vaarwel beulsknecht.

SEBASTIAAN: Bedankt.

GENOVEVA: Kijk, ik sla mijn vleugels open gelijk een vlinder.

SEBASTIAAN: Die vastgeprikt wordt op de muur.

GENOVEVA: Neen, die wegvliegt en vercwijnt in het niets. Gij hebt geen verbeelding, Sebastiaan.

Fade out.

II

II.1 FLIEREFLUITER. GASPARD.

FLIEREFLUITER OP. ZINGT MET KOPSTEM.

FLIEREFLUITER: Fliere, Fliere, Flierefluiten

Fliere, Fliere, Flierefluiten.

GASPARD OP.

GASPARD: Mijn zoon is terug van weggeweest.

FLIEREFLUITER: Mijn vader is weg van teruggeweest.

GASPARD: Dat versta ik niet.

FLIEREFLUITER: Waar is mijn lieve moeder?

GASPARD: Dat is de moeilijkste vraag die ge mij kunt stellen. Hoe is het met uw geloof, Flierefluiten?

FLIEREFLUITER: Ik heb mijn naam ingekort tot Fliere. Ik wil dat ge me zo aanspreekt. Anders luister ik niet omdat ik ervan uitga dat ge iemand anders bedoelt. Ik kan me wel niet inbeelden dat iemand anders de naam Flierefluiten draagt, maar daar sta ik niet bij stil.

GASPARD: Het was een moment van zwakheid. Ik geef het toe. Ik had teveel slecht bier gedronken en de pater die u doopte zal ook wel verstrooid geweest zijn. Het is allemaal zolang geleden.

FLIERE: Kent ge mijn patroonsheilige?

GASPARD: Dat is eh de heilige Paulus. Dat was ook een flierefluiten.

FLIERE: Dan heet ik Paul?

GASPARD: Ja. Eigenlijk wel.

FLIERE: Paul. En ik! Al heel mijn leven heb ik mij minderwaardig gevoeld omwille van die lachwekkende naam!

GASPARD: Het zal een hele opluchting zijn!

PAUL: Waar is moeder? Ik zit met een kwaal. Als ik masturbeer, krijg ik hartkloppingen. Kijk niet zo onnozel. Ging het bij u allemaal vanzelf, misschien? Waar is moeder? Ja, waarom vraag ik u dat? Ge zijt nog geen haar veranderd. En waar is Genoveva? Ge kruipt er toch niet op, zeker. Ge waart tot alles in staat met uw gele laarsjes aan.

GASPARD: Gij, gemene bastaard!

PAUL: Ik een bastaard! Allé, hoorndrager! Ik ben de oudste! Als er één is van wie gij

moogt zeggen dat hij uw zoon is, zou het die moeten zijn. En ben ik niet de mooiste, 'k ben de dapperste.

GASPARD: De brutaalste, ja, de meest ondankbare.

PAUL: Ofwel wordt ge vertrapt ofwel trapt ge zelf. Ik zag de boeren morren. Geen probleem. Onmiddellijk de kanonnen. Al wat recht stond, platgeschoten. Al een kapotgeschoten Duitse boer gezien? Vet en stront. Geen bloed. Een lever gelijk een zwam. Een maag gelijk een pompelmoes en een penis waar gij alleen kunt van dromen. De boerinnen zijn daar gelijk uien. Ze bestaan alleen u t lagen onderrokken en rokken. Tegen dat die gepeld zijn is uw goesting over. Weet gij nu echt niet waar moeder is? Hebt gij dat echt nooit geweten, hcorndrager voor de tweede keer?

GASPARD: En ik die altijd gedacht heb dat gij zoudt uitgroeien tot een bijzonder mens!

PAUL: Daarom hebt ge mij Flierefluiter genoemd, zeker! Wie noemt er nu zijn zoon Flierefluiter? Een flierefluiter gelijk gij.

GASPARD: Ik ben beschaamd in uw plaats.

PAUL: En ik al heel mijn leven in uw plaats. Waarom ben ik weggegaan, peinst ge? En waarom is Lieven weggegaan? En waarom zegt Genoveva u niet waar ze naartoe is? En moeder? Omdat ge voor hen niet bestaat. Omdat ge een nul zijt. Nihil. Niets in 't latijn. Een jaar van huis en ik kan lezen en schrijven. 'k Sta eeuwen verder dan die keuterboer hier voor mij. Wat verbergt ge daar? Of staat hij weeral stijf? Zie hem hier staan met zijn brandende braamboshaardos!

GASPARD: Hoor hem bezig, de nagel van mijn doodskist!

PAUL: Nagel van uw doodskist! Die flierefluiter denkt dat ze hem in een doodskist gaan begraven! In een bundel stro, ja.

GASPARD: 't Is al wel.

PAUL: Lekker brutaal, hé! O, kijk! God in de gedaante van een kat.

GASPARD: Een godinnetje. Een vertedering.

DE KAT OP.

II.2 PAUL. GASPARD. KAT.

KAT: Probeer mij niet te bespringen of ik rijt uw rug open.

GASPARD ZINGT EEN KARNAVALSLIED. OMARMT DE KAT.

PAUL: Schei uit met uw geitenbokkengeblaas. Als hij niet kan springen wil hij zingen.

Zeg kat, zijt gij nu een godin in de gedaante van een kat of een betoverd mooi meisje?

KAT: Dat is een domme vraag. Ik ga naar Ieper.

PAUL: Ze gaan u uit de toren werpen.

GASPARD: Ieper ligt plat. Er staan geen torens meer recht.

PAUL: Ongelooflijk, hij klutst alles door elkaar. Loopt van de ene eeuw in de andere, schrikkelt er een paar over gelijk dat hij God is en lacht gelijk een onnozel schaap.

GASPARD: Gij neemt het leven veel t' au sérieux. Zo geraakt ge niet ver.

PAUL: We moeten de onnozelaar uithangen? Hoort ge dat? En dat moest ons een opvoeding geven! Ons voorbereiden op de valkuilen in het leven! Het leven is een boek, Gaspard, een dik boek! Iedereen heeft als kind leren lezen en schrijven, behalve wij.

GASPARD: De baljuw kan ook niet schrijven, alleen maar lezen. En de pastoor kent ook alleen maar de hoofdletters van buiten.

PAUL: Hij schrijft dus nog veel fouten. Toren met twee o's en klimmen met maar één m en dood met een t. Kan hij de bijbel al lezen? Ik lees de apocriefen.

KAT: Ge bluft, Flierefluiter.

PAUL: Ge zeidt Flierefluiter? Wie zijt gij dan?

KAT: Ik heet Genoveva.

PAUL: Genoveva van Brabant! Zijt gij niet heilig verklaard? Wat is er met u gebeurd? Vanwaar die gedaanteverandering?

KAT: Onnozelaar, ik ben uw zus Genoveva.

GASPARD SCHATERT HET UIT.

PAUL: Die mannen kunnen alleen maar lachen als ze iemand kunnen uitlachen. Hebt ge die kerel ooit al een fijne klucht horen vertellen? Nog nooit. En een mening over iets geven, hé, een mening?

GASPARD: Een wat?

PAUL: Hij verstaat zelfs het woord niet. Neen geen beesje uit je neus of een middelke tegen geslachtsziekten. Een mening, Gaspard, is een oordeel, een opvatting over godsdienst, staathuishoudkunde, rechten en plichten.

GASPARD: Ja watte. Doe dan eens uw best!

GENOVEVA: Zegt gij Gaspard tegen hem. Hij is toch uw vader?

PAUL: Hij beweert van niet.

GASPARD: Heb ik dat beweerd?

PAUL: Nu weet hij ook al niet meer wat hij daarjuist nog gezegd heeft! Aan die man heb ik geen steun! Moeder, help mij. Iedere dag overvallen mij een rist kwalen. Grote en kleine. Alles ligt verkeerd. Mijn sterrenbeeld, misschien? Of te lang op blote voeten gelopen? En opeens die ene grote kramp. Minder kaas eten? Meer fazant? TOT GASPARD Vang maar fazanten voor uw kroost. Ach die overgangperiodes duren altijd veel te lang! Revoluties, die moeten er komen! Van vandaag op morgen van 't een in 't ander. Vandaag recht, morgen plat. Vandaag plat, morgen recht. De kerk roept in de woestijn ROEPT Moet er nog zand zijn? Keizer Karel is monnik en kinds geworden en zijn zoon, Zombie de eerste, staat erbij alsof zijn een been langer is dan zijn ander en met een aangezicht, dat de spiegel is van zijn ziel, en verradt dat hij overal bloed wil zien en vuur en verkoolde mensen. Mijn vader is mijn vader niet. Er zijn geen echte vaders meer. Kom, poesje, we gaan moeder zoeken.

KAT: Ik ga naar Ieper.

PAUL: Ga dan liever naar Verona. Romeo werd afgewezen. Ga hem wreken. Er is voor u een rol weggelegd als wraakgodin.

KAT: Ik wil een poes zijn.

KAT NAAR AF.

GASPARD: Lief en vals.

PAUL: Cliché, Gaspard!

GASPARD: Ik ken een goeie remedie tegen problemen waarmee iedereen worstelt en gij vooral, Fliere.

PAUL: Al van bij de geboorte, hé Gaspard!

GASPARD: Als ik in de miserie zit, hé, dan lach ik eens GLIMLACHT En ik voel met met de slag een beter mens.

PAUL BRENGT ZIJN VINGER AAN ZIJN VOORHOOFD.

II.3 PASTOOR. PAUL.

PASTOOR: Zeg het, mijn zoon?

PAUL: Ik wil weer deel uitmaken van uw Kerk.

PASTOOR: Ik heb u nooit uitgeschreven. Ga in vrede. En uw broer?

PAUL: Lieven zit bij de Loïsten.

PASTOOR: Wat is dat voor een sekte? Zit Luther of Calvijn daar voor iets tussen?

PAUL: Het is de sekte van Loy de Schaliedekker. Ze noemen zich vrijgeesten.

PASTOOR: Ontucht?

PAUL: De man heeft recht op zoveel vrouwen als hij er voeden kan.

PASTOOR: Dat is een geloof voor rijke kooplieden. Wat doet een arme stakker gelijk uw broer in zo'n gezelschap. Hij speelt toch niet voor vrouw. En de sacramenten?

PAUL: Er wordt niet getrouwd. Iedereen is zijn eigen priester. Ze worden getraind in het stelen en het doden van katholieken.

PASTOOR: En daarmee dienen zij God? Ik hou mijn hart vast. Waar zit dat nest?

PAUL: In Antwerpen ...

PASTOOR: Dat is ver.

PAUL: Maar ook in Brugge.

PASTOOR: Een schaliedekker, zeidt ge?

PAUL: Ja, meneer de pastoor, is de kerk open?

PASTOOR: 't Zal een stevig gebed voor 't kruisbeeld moeten zijn, Paul.

PAUL: Paul? Gij zijt de enige die weet dat mijn voornaam Paul is.

PASTOOR: Als ik het niet zou weten! Zo staat ge hier al twintig jaar ingeschreven. Hier de sleutel, want er zit een nieuw slot op de deur. Eindelijk. GEEFT HEM DE SLEUTEL. Ik loop een eindje met u mee. Ja, het is erg gesteld met het vertrouwen. Wij moeten gelijk kleine jongens op de schoolbanken gaan zitten. Catescismuslessen volgen. 't Symbolon des Geloofs. Zegt u dat iets.

PAUL: Ik geloof in één God ...

PASTOOR: En dan?

PAUL: Eh ...

PASTOOR: Ge moet niet panikeren, jongen, ik kende het ook maar half en 'k ga u iets vertellen, maar vertel het niet verder. De bisschop kent het ook niet van buiten. Er wordt verteld dat hij beter de vuile verhaaltjes van Ovidius kent dan de catechismus.

PAUL: Wie is Ovidius?

PASTOOR: Een Latijnse vuilschrijver.

PAUL: En wat voor soort vuiligheid schrijft hij?

PASTOOR: 't Is in 't latijn. 't Is van horen zeggen, hé, want ik zie de bisschop ook nooit.

PAUL: En gij moet het geloof uit het slop halen? Allé, de mensen lering geven?

PASTOOR: Uit het slop halen? 't Kwaad is al geschied, 't heeft al overal wortel

geschoten. Nu, ja, we hebben er een zootje van gemaakt!

PAUL: En jij zijt dan nog één van de besten!

PASTOOR: De mis opdragen is mijn broodwinning! Een collega van rijken huize heeft die inkomsten niet nodig en laat dat werk gaarne aan een ander over. Maar los van het feit dat ze ons als communiekantjes behandelen, is een opfrissing van de tien geboden voor alleman een goede zaak. Wat schiet er de dag van vandaag nog van over? Eert uw vader en uw moeder; Gij zult niet doodslaan; Gij zult niet echtbreken; Gij zult niet stelen, hé Paul, samen met onkuisheid uw biechtonderwerp. En in plaats van rampen, zullen er weer mirakelen komen. God gaat ons weer een teken van leven geven.

PAUL: Ze laten beeldekenen maken van het Hart van Christus.

PASTOOR: De jesuïeten doen dat.

PAUL: Wat voor een ras is dat?

PASTOOR: Zeer strijdvaardig.

PAUL: Sedert we weten hoe dat hart werkt ... gelijk een pomp, zie ik geen verband met strijdvaardigheid. 'k Zie veel bloed.

PASTOOR: Het hart van Christus betekent goedheid, beste parochiaan!

PAUL: Ja, misschien wel?

PASTOOR: Opletten, hé Paul. Ge zijt verkeerd bezig. Te materialistisch.

PAUL: Ik ben geen duivelskunstenaar. Ik ben ook niet binnen geweest.

PASTOOR: Waar?

PAUL: Bij die alchemist, die zijn steen tentoonstelde.

PASTOOR: Wat voor steen?

PAUL: De steen die eeuwig jong maakt.

PASTOOR: En ge hebt hem niet gezien?

PAUL: Hij vroeg stukken van mensen.

PASTOOR: Puur geldgewin, hé.

PAUL: En prestige en macht. Wie hem gezien heeft, is niet meer dezelfde, werd er gezegd. Maar onlangs is de alchemist gestorven. Vergiftigd door die steen, zeggen ze. Vermoord door zijn tegenstanders, peins ik.

HUBERTUS OP.

II.4 PASTOOR. PAUL. HUBERTUS.

HUBERTUS: Paul, de baljuw heeft uw moeder in beschuldiging gesteld.

PAUL: Wordt ze ondervraagd?

HUBERTUS: Ja.

PAUL: Ik haast er mij op een bokkenrug naartoe.

PASTOOR: ROEPT Doe het liever met zevenmijlslaarzen.

PAUL AF.

HUBERTUS: Hij vliegt al.

PASTOOR: 'n Flinke jongen, die Paul. Is rustiger geworden. Sprak vroeger altijd met een uitgerokken keel. IMITEERT HEM. Mijn lichaam is ziek. Mijn geest deugt niet.

HUBERTUS: Ze noemden hem de kippenneuker.

PASTOOR: Maar, Hubertus, mankt gij niet meer?

HUBERTUS: Neen, sedert deze mcrgen kan ik ook met dat been wat ik met het ander kan. Kijk! DOET HET Plooien, bewegen, schoppen, dansen, steunen, staan.

PASTOOR: Ongelooflijk!

HUBERTUS: Ja.

PASTOOR: Een mirakel.

HUBERTUS: Denkt ge?

PASTOOR: Een teken uit de hemel. Hebt ge al een dankgebed gezegd?

HUBERTUS: Neen.

PASTOOR: Wellicht heeft het te maken met de aannouding van Jeanne. Het kwaad aan banden, tijd voor een mirakel. Dank u, Heer.

HUBERTUS: Maar ik ben genezen, meneer de pastoor, door dat middelke dat Jeanne mij al een hele tijd geleden aan de hand heeft gedaan. Ik dierf het er niet aansmeren omdat ze mij gingen uitlachen als d.e met stront aan zijn benen.

PASTOOR: Wat voor geneesmiddel is dat?

HUBERTUS: Op basis van ezelsmest. Jeanne verwees daarvoor naar de stal in Betlehem en de warme adem van de ezel die de kleine Jezus' leven redde.

PASTOOR: Dat heb ik nog nooit gehoord.

HUBERTUS: Er is zoveel waar we geen weet van hebben. En vannacht voelde ik in dat been dat ik met mest ingewreven had, een vreemde trilling en 'k keek er naar en 'k zag hoe het vlees aan 't bot bewoog. 't Bewoog buiten mij om en 'k zei tegen mijn eigen: Hubertus, sta op en ik stond op en ik steunde er op en 'k wandelde rond mijn bed.

PASTOOR: Zijt ge al bij een dokter geweest?

HUBERTUS: Plantrekker, zei hij. PASTOOR LAAT HUBERTUS VOORGAAN EN BEWONDERT ZIJN NORMALE GANG.

PASTOOR: Aan het dichtbijzijnde kapelleke gaan we toch een dankgebedje zeggen.

HUBERTUS: Als ik u daar een plezier kan mee doen.

PASTOOR: 't Is toch een wonderbare genezing.

HUBERTUS: 't Is overgeleverde kennis. Overgedragen van genezer op genezer, peins ik. Of misschien toeval.

PASTOOR: Toeval bestaat niet, Hubertus! En Gods wegen zijn ondoorgrondelijk. Ik ken een minderbroeder. Had een zwaar drankprobleem en problemen met vrouwen, geld achterhouden en zo, en nu staan al zijn confraters rond zijn bed. Ze verwachten iets. Hij schreef teksten om de lust te verdrijven. Maar hij schreef ook een bundelke mystieke gedichten. Die iets oproepen. Iets heel bijzonders voor wie ze aanvoelt. Er zijn mensen die wonderen kunnen verrichten omdat ze in staat van genade zijn.

HUBERTUS: 'k Ga Jeanne een hart onder de riem steken.

PASTOOR: Doe dat niet, Hubertus! Blijf waar ge zijt. Ge staat aan de goeie kant. Ge zijt te klein om grote daden te kunnen stellen, als ge begrijpt wat ik bedoel.

BEIDEN AF.

II.5 JEANNE. BALJUW. SCHEPEN. GRIFFIER. FRANS. FRANCINE. GASPARD. PAUL. TWEE ZANGERS.

JEANNE ZIT DE HELE TIJD TE ETEN.

BALJUW: Ik heb u, Jeanne Brans, in beschuldiging gesteld, omdat Anna De Moor, van wie bewezen is dat ze een heks was, van u gezegd heeft dat gij ook bezig zijt met zwarte kunsten. Ondertussen is ook al voldoende aangetoond dat er met de informatie die heksen geven, moet rekening gehouden worden. Een overzichtje.

ZANGSTEM 1: De heks Arnouldine uit Rekkem speelde de naam door van Anna Declerck uit Menen, van wie bewezen is dat ze een heks was.

ZANGSTEM 2: De heks Anna Declerck uit Menen speelde de naam door van Denise Cardinael uit Geluwe, van wie bewezen is dat ze een heks was.

ZANGSTEM 1: De heks Denise Cardinael uit Geluwe speelde de naam door van Johanna De Reuze uit Menen, van wie bewezen is dat ze een heks was.

ZANGSTEM 2: De heks Johanna De Reuze uit Menen speelde de naam door van Christine Kindt uit Harelbeke, van wie bewezen is dat ze een heks was.

ZANGSTEM 1: De heks Christine Kindt uit Harelbeke speelde de naam door van Marie Himpe uit Olsene, van wie bewezen is dat ze een heks was.

ZANGSTEM 2: De heks Marie Himpe uit Olsene speelde de naam door van Pierijne De Man uit Ingelmunster, van wie bewezen is dat ze een heks was.

ZANGSTEM 1: De heks Pierijne De Man uit Ingelmunster speelde de naam door van Wanneke De Koninck uit Wakken, van wie bewezen is dat ze een heks was.

ZANGSTEM 2: De heks Wanneke De Koninck uit Wakken speelde de naam door van Anna De Moor uit Veldegem, van wie bewezen is dat ze een heks is.

ZANGSTEM 1: De heks Anna De Moor uit Veldegem speelde de naam door van Jeanne Brans, hier woonachtig.

BALJUW: Er zijn natuurlijk meer feiten dan die ene tip waarop wij ons baseren om een procedure te starten. De Commere's.

FRANCINE: Op 'n keer vraagt Jeanne of ze een amulet in 'n vogelkooi moet hangen tegen de vogelschijterij. Frans weigert dat en 's anderendaags heeft hij zelf de schijterij.

JEANNE: TOT FRANS Commere! G' hebt uw naam niet gestolen, hé.

FRANCINE: En in diezelfde week betrapt ik Frans terwijl hij bezig was een kruidenzakje in mijn zoom te naaien en hij biechtte mij op dat Jeanne hem dat gegeven had om mij zogezegd van mijn mannenziekte te genezen.

JEANNE: Dat is genezing! Witte magie! Hebt ge 't al vergeten, slecht wijf!

FRANCINE: Ze verwijt mij!

BALJUW: Ga verder.

FRANCINE: Iets dat mijn buurvrouw overkwam.

JEANNE: SNEL Ze zei dat Jeanne haar iets had gezegd over de boze hand die mensen 's nachts betast en als ze opstaan, voelen ze pijn op die plaats. De buurvrouw had pijn in haar nek.

STILTE.

FRANCINE: De buurvrouw vertelde mij dat Jeanne haar kind aanraakte en dat het helemaal blauw uitsloeg.

JEANNE: Van blauw poeder dat ik bij de apotheker gehaald had en dat aan mijn vingers was blijven plakken!

FRANCINE: En 't kind van de andere buurvrouw kreeg een appel van Jeanne., beet erin en kon niet meer gaan.

JEANNE: Van de grote schrik. Ze hadden dat kind schrik doen krijgen van mij.

BALJUW: Er is ook nog een algemene klacht die luidt dat Jeanne Brans die vreselijke hagelbui zou veroorzaakt hebben waardoor de oogst volledig verloren ging.

PAUL: Moeder! Kunt jij dat allemaal! Waw! Dan begrijp ik waarom ze u hier vasthouden.

BALJUW: TOT PAUL Als ge niet zwijgt, laat ik u verwijderen.

PAUL: Verwijder die vogelpiet en zijn hoer van een wijf die hier God staan te beduvelen met leugens en achterklap! Of past dat in uw kraam, farizeeër?

BALJUW: Verwijder hem!

PAUL WORDT VERWIJDERD, ROEPT: Gaspard! TREKT ZIJN MONDHOEKEN IN EEN GLIMLACH.

BALJUW: Ga verder.

FRANCINE: En er is ook nog de pastoor die haar gevisiteerd heeft en die gezeid heeft dat hij een proef gedaan heeft met briefkes met namen op en dat een van die briefkes niet wilde opbranden. 't Merkteken van de duivel stond erop!

JEANNE: Dan zegt hij dingen tegen u die hij aan niemand anders zegt. Hebt ge u ook laten betasten, misschien? Dan zijt gij misschien de volgende op 't lijstje van de baljuw.

BALJUW: De griffier heeft alles netjes opgeschreven zcdat ik het nog eens rustig kan lezen en overpeinzen bij een glaasje wijn. TOT GRIFFIER Schrijf het eerst maar over in drukletters. Jeanne ... HIJ HOUDT ER DE SPANNING IN ge zijt voorlopig vrij. TOT SCHEPEN We moeten ze nu geen eten meer geven. Ze heeft de eetziekte. Ze heeft de cipier in zijn hand gebeten.

JEANNE: Omdat hij zijn handen niet kon thuishouden!

II.6 JEANNE. GASPARD. BALJUW. DOKTOOR.

JEANNE: TOT PUBLIEK. Mijn moeder zei ooit: er zijn drie manieren om uit uw miserie te geraken: hopen, dromen en lachen. En zo vertelde ze ook een keer een kluchtig verhaal van drie doktoren, een gierigaard en zijn zieke cochter.

GASPARD: LACHT Ja.

JEANNE: Maar eerst nog een ander kluchtje om u in de stemming te brengen. Een vrouw liep altijd en overal te sjieken, ook in de kerk en op een keer vraagt de pastoor

haar: waarom loopt gij altijd te sjiaken? Om te tonen dat ik nog tanden heb en een ander niet. Nog eentje. Zegt diezelfde pastoor tegen diezelfde vrouw: waarom loopt gij altijd zo scheef? Omdat er bij mij op die schouder een engelbewaarder zit en bij u niet. GASPARD: Ja, en waarom loopt een heks zo scheef? Omdat er een duivel op die schouder zit.

JEANNE: TOT PUBLIEK En nu de klucht van drie doktoren, een gierigaard en zijn zieke dochter. Ze is zo ziek dat ze niet meer kan eten en heel flauwkes ademhaalt. En wat doet de vader? Hij haalt er een dokter bij. Zegt die dokter: 't Is de spijsvertering. De beste remedie is volgens mij een braakmiddel. Maar voor alle zekerheid ga ik er een collega bijhalen. Moet ik dan dubbel betalen, vraagt de vader die een grote gierigaard is. Het leven van uw dochter is toch onbetaalbaar, zeker, zegt de dokter. En hij mag er een collega bijhalen. Die collega onderzoekt haar en zegt: volgens mij moet er een aderlating gebeuren. Zegt de ander: waarde collega, een aderlating lijkt me uit den boze! Zegt de een weer: maar wat u voorstelt, waarde collega, een braakmiddel, dat lijkt mij nu ook niet de oplossing! De vorige keer dat u het braakmiddel voorgeschreven hebt, is de patiënt overleden! En de vorige keer dat u, waarde collega, een aderlating hebt gedaan, heeft de zieke het ook niet overleefd. Dus, het resultaat van onze remedies is hetzelfde, merkt de ene op. Heel verstandig geredeneerd, merkt de andere op. En, vraagt de bezorgde vader, zijn jullie het eens geworden? Beide remedies zijn evenwaardig, antwoordt de ene. En welke remedie heeft het snelst effect, vraagt de bezorgde vader. Beide samen, antwoordt de ander. Dan wil ik voor een keer graag dubbel betalen, besluit de gierigaard genereus.

BALJUW: Flauwe klucht. Zwakke dialogen. Vindt u niet, dokter Potilus?

DOKTOOR: En slecht gespeeld, meneer de baljuw.

BALJUW: Voelde u zich geïmiseerd?

DOKTOOR: Och, meneer de baljuw, ik kan tegen een stootje. Maar kent u die? Een man kandideert voor de job van baljuw en hij vraagt aan de ambtenaar: wat moet ik daar voor kennen? Antwoordt de ambtenaar: ge stelt de verkeerde vraag. 't Is niet WAT maar WIE moet ik daarvoor kennen?

BALJUW: NOG FLAUWTJES LACHEND Op het gebied van de geneeskunst is er toch duidelijk een dilemma, hé. Toveressen kennen er niets van, maar slagen erin om mensen te genezen en gij doktoren kent er alles van en slaagt er niet in om mensen

te genezen.

JEANNE: TOT PUBLIEK We zijn nog niet klaar.

GASPARD: TOT PUBLIEK Neen.

JEANNE: TOT PUBLIEK Plots daagt een derde dokter op. Hij onderzoekt het meisje en vertelt aan de vader dat het meisje ldvd heeft. Ldvd, vraagt de man. Liefdeverdriet, verduidelijkt de dokter, als u haar laat trouwen met de jongen die ze liefheeft, is ze op slag genezen. Onmogelijk, krijgt de gierigaard, die jongen is een armoedzaaier! Wie gezond is, bezit de grootste schat, merkt de dokter op. Ge hebt misschien wel gelijk. Haal die jongen naar hier. En de dokter gooit meteen zijn vermomming in de hoek en neemt zijn geliefde in de armen.

GASPARD: TOT PUBLIEK En de twee echte doktoren, die de hele tijd door het venster stonden te loeren, vluchtten weg met kaken zo rood als een tomaat.

ZE IMITEREN DE WEGVLUCHTENDE DOKTOREN.

BALJUW: In plaats van zich stil te houden, gaat ze de boer op om kluchtjes te vertellen die de geneeskunst belachelijk maken. Daarvoor moet ge lef hebben, hé!

DOKTOOR: Gevaarlijk persoon als ge 't mij vraagt en ge vraagt mijn mening, anders was ik hier niet naartoe gekomen en had ik mijn tijd nuttiger kunnen gebruiken!

JEANNE EN GASPARD, WALSEND OP MUZIEK, OP EN TERUG AF.

DOKTOOR: Ze willen over ons heen walsen!

BALJUW: Ge stelde daarnet de vraag: wat moet een baljuw kennen? Wel, hij moet in elk geval een kosten-batenanalyse kunnen maken om gerechtskosten te kunnen berekenen. Ik zal het die ambtenaar eens laten weten.

DOKTOOR: 't Was een kluchtje, hé.

BALJUW: Dat wat de Brans brachten, ook.

DOKTOOR: De Brans?

BALJUW: Die walsende moppentappers.

II.7 PASTOOR.

PASTOOR: Rats boem patat

Mijn ogen zijn nog nat

Van miserie en verdriet

't Geloof is om zeep

En God die doet niet (2X)
Hij laat ze maar begaan
Met hamers en ander alaam
Hij laat ze maar slaan
De beelden uit de nissen
Madonna zonder kind
Madonna zonder schedel
Petrus zonder staf
Paulus zonder armen
En Amandus in stukken
't Geloof in brokken
Dat is toch geen doen (2X)
HIJ SNUIT ZIJN NEUS.
'k Ga herbeginnen, 't was niet goed
Rats boem patat
Mijn ogen zijn nog nat
't Is niet van de regen 't is van
De tranen die van mijn ogen
Een diepe beke maken
Mijn ogen zien bloedrood
'k Ben blind van 't verdriet
En God die ziet niet (2X)
Hij laat ze maar begaan
Met hamers en houwelen
Hij laat ze maar slaan
Van boven tot beneên
En d' heiligen die vallen
Uit nissen en van sokkels
In brokken in stukken en gruzlementen
Petrus zonder hoofd
Paulus zonder buik
Verdronken in een plas

En de madonna wat verder
 Zonder kind zonder lippen
 De borst doorboord
 En mijn kelk mijn pateen
 Mijn hosties en mijn wijn
 Gestolen door 't gepeupel
 Rats boem patat
 Het Huis van de Vader
 Bezeikt, bescheten, beklad
 En waar zit de dader (2X)

JEANNE OP.

II.8 PASTOOR. JEANNE.

PASTOOR: Ga weg, heks!

JEANNE: Ik een heks? Schijnheiligaard.

PASTOOR: Ik herstel van een immens verdriet.

JEANNE: Moet ik terugkomen?

PASTOOR: Neen. Kom, we gaan in een hoekje zitten. Ik heb u nodig. Ge komt als door God gezonden. Of hadden wij een afspraak?

JEANNE: Neen.

ZE GAAN SAMENZITTEN.

JEANNE: Nog altijd last van uw darmen?

PASTOOR: Ook ook. HIJ WENDT ZICH VAN HAAR AF, CONCENTREERT ZICH EVEN EN WENDT ZICH DAN ZELFBEWUST TOT JEANNE: Ik heb een vreselijk ongemak. Ik heb ook een lichaam gelijk elke gezonde man, begrijpt ge? Ik weet dat ge over krachten en kruiden beschikt om mij van dat ongemak af te helpen. De middelen die moeder de Kerk en pater Medardus, minnebroeder, mij verschaffen zijn goed bedoeld maar helpen aan geen kanten. Die toestand achtervolgt mij. Ik kan niet meer denken. Ik ben niet meer vrij. Het weegt op mij. Een en al angst dat het morgenochtend weer van 't zelfde zal zijn! En de dag daarop en de dagen daarop en de weken en de jaren daarop tot het beestje tenslotte net als ik oud en versleten zal zijn.

JEANNE: Dus.

PASTOOR: Dus?

JEANNE: Geduldig zijn.

PASTOOR: Vreselijk om een voorbeeldig christen te zijn.

JEANNE: Een voorbeeldig christen te zijn! De paus heeft een nest bastaarden. De bisschoppen leven er op los gelijk losbandige prinsen. De abten hebben concubines en gij zijt wanhopig omdat ge 's morgens een stijve hebt!

PASTOOR: Zeg dat zo niet. Ge moet mij helpen. Doe eens uw best. Als ik langs uw moestuin wandel, gaat het meteen over. Stel dat ik elke ochtend door uw tuin wandel.

JEANNE: Neen dat kan niet.

PASTOOR: Neen, natuurlijk niet. Maar het wonder der natuur, Jeanne! Gij kent als geen ander de geheimen. Ik betaal u met aflaten.

JEANNE: Die zijn waardeloos.

PASTOOR: PANIEKERIG Red een man in nood! Red een man van God!

JEANNE: En mij daarna aangeven als een vrouw van Satan? Antwoord mij: ben ik volgens u een toveres?

PASTOOR: Jeanne, ge weet toch zelf best of ge al dan niet een toveres zijt. En krijg ik van u ook een bijdrage om een nieuwe kelk en een nieuwe pateen te kopen en om de schade in en aan de kerk te laten herstellen. Breng uw bijdrage mee met de olie.

JEANNE: Welk olie?

PASTOOR: Tegen ...

JEANNE: Ik heb geen olie daarTEGEN. Ik heb alleen een kruidenthee daarVOOR. Jammer, hé.

PASTOOR: Mag ik u vragen om er met niemand over te praten?

JEANNE: Bezorg me een attest!

PASTOOR: Een attest? Ja, ja.

JEANNE: Knoop dat goed in uw behaarde oren!

PASTOOR: Ik heb geen behaarde oren.

JEANNE: Ge weet wat ik bedoel.

PASTOOR: Maar, heb ik u geen attest gegeven?

JEANNE: Neen.

PASTOOR: Ho ja, er was twijfel.

JEANNE: En nu is die twijfel weg.

PASTOOR: De twijfel is nog niet weg.

JEANNE: Gij gaat aan de schepenbank verklaren dat Jeanne Brans geen toveres is.

PASTOOR: Als ik zó begin, gelooft niemand mij nog! Ge maakt me wanhopig!

JEANNE: Ik begrijp uw wanhoop. Begrijp de mijne. Gaat ge mij steunen of niet?

PASTOOR: Steunen! Als ik u steun, sleuren ze mij misschien naar de brandstapel! Is al gebeurd, hoor! Ook een te lakse inquisiteur moet oppassen. En hij is een heel geleerde man. Ik ben maar een nederig duiveluitdrijverke, die het allemaal op een zondagnamiddag heeft moeten leren.

JEANNE: Je bent een ingewijde in de kunsten.

PASTOOR: Ik kan de duivel verjagen, maar niet de lust.

JEANNE: Is lust bij een pastoor geen duivelse verzoeking?

PASTOOR: Ge verwijst zeker naar de verzoeking van de heilige Antonius? De duivel in de mom van een beeldschone, naakte vrouw? Toen is God zelve opgetreden en Hij heeft de duivel in een varken veranderd. En 'k ga u eens iets vertellen. De zolen van de pantoffels van de bisschop zijn van varkensleer. En dat is zo omdat hij van mening is dat, als hij op die pantoffels loopt, hij dan ook op de duivel trapt. Zo bestrijdt hij de duivel. Maar in mijn geval is er geen duivel in het spel. Het is een gril van de natuur, die met natuurlijke middelen moet bestreden worden. Er God schonk u een kruidentuin om de grillen van de natuur te kortwieken. Jeanne, help mij, bevrijd mij van de verzoeking. In mensentaal: wat moet ik doen?

JEANNE: Wel, er is een gebruik, ik weet niet of het christelijk is, maar het wordt ook eh enfin 't is niet aan mij om mensen die misbruik maken van dit deeltje van hun door God geschapen lichaam eh ...

PASTOOR: Jeanne, geen preek aub, maar een oplossing van een ordinair probleem.

JEANNE: Wel, bind dat uitsteeksel af, laat het afsterven en kap het af. TOT PUBLIEK Hij kan daar tegen. Zijn vader is een biggensnijder. Ge lacht!

II.9 JEANNE.

JEANNE KLEEDT ZICH OM. OLIET ZICH IN. DANST. ZINGT ZACHT.

JEANNE: Op de Gheynsbilck in Zulte

Zag ik voor het eerst een boel

Met een lang mager lichaam

En een vreselijk lelijk smoel.
 Har! Har! Har! Sabbat! Sabbat! (2X)
 Ik sloot met die boel een pact
 We bedreven samen de liefde
 Hij prikte mij in de schouder en in 't been
 Hij gaf mij een duivelsmerk voor 't leven.
 Har! Har! Har! Sabbat! Sabbat! (2X)
 De duivel heeft mij uitgekozen
 'k Ben z'n eeuwige fiancée begot
 We dansen de dans der dansen
 De dans van de dochters van Lot.
 Har! Har! Har! Sabbat! Sabbat! (2X)
 ZE MAAKT EEN OMGEKEERD KRUIS
 In nomine Patricia Aragueca Patricia.
 In naam van Patricia, Patricia van Aragon
 Agora, agora, Valencia,
 Op dit uur, op dit uur, Valencia,
 Stopt al onze ellende...

VERVOLGT Hier, drink een slok dat ge kunt pissen, zei ik hem. Maar hij vroeg mij de padden niet in zijn pis te koken. Hij had een miniatuur karreke gemaakt en hij raadde mij aan de padden voor dat karretje te spannen en ze ermee over een akker te laten lopen. De oogst van die akker is dan gegarandeerd naar de bliksem, lachte hij. NEURIET. VERVOLGT We hebben die dag, heksen onder elkaar, van gedachte gewisseld over zalfjes en kruiden. Gifkruiden. We hebben fazant gegeten met bosbessen. Wijn gedronken. Opium gerookt. Gehallucineerd. Zielsgelukkig geweest. ZE GAAT LIGGEN Nu ben ik langzaam aan het leeglopen. 'k Geraak vermoeid, uitgeput. 'k Voel mij niet meer gelukkig, maar heel diep ongelukkig, angstig. Voor mij ligt een diepe afgrond. Ik schreeuw. ZE SCHREEUWT. ZE SCHRIKT Natuurlijk ben ik wakker! Neen, niet zomaar wakker. Helder, klaar wakker. Ik weet waarom ge hier zijt. Gebruik geen geweld, alsjeblief. Ik zal niet in uw tere lichaamsdelen bijten, wat ik van plan was te doen. LACHT Ik moet lachen. Zomaar. Maar ik mag niet lachen. Want er wordt gezegd dat ik, als ik lach, de mensen beduvel.

III

III.1 PAUL. LIEVEN.

PAUL OP MET EEN ZAK AAN ZIJN HAND. KIJKT ROND. SCHUDT DIE UIT. ER VALLEN EEN KELK EN EEN PATEEN UIT. HIJ RAAPT ZE OP. EEN KREET DOET HEM OPSCHRIKKEN. LIEVEN OP.

PAUL: Lieven!

LIEVEN: Flierefluiter! Gij doet ook mee?

PAUL: Waaraan?

LIEVEN: Aan het leeghalen van kerken. Aan de beeldenstorm.

PAUL: Op het kerkplein liggen Petrus en Paulus aan gruzementen. Ik heb niet meegedaan.

LIEVEN: Ja, dat kennen we. Tegen mij moogt ge het zeggen, hoor, Flierefluiter. Ik ben geen verklikker.

PAUL: Laat die Flierefluiter maar achterwege. Ik heet Paul voor de familie en toen ik nog lid was van de Nieuwe Christen Gemeente, het NCG, heette ik Marnix Luther.

LIEVEN: Gij zijt een doener, hé. Ik niet. Ik kom niet tot daden. Ik ben ook van mening dat ge het werk van een beeldhouwer niet kapotslaat. Het zijn niet allemaal afgodsbeelden. In sommige voelt ge het offer, zweet en bloed, angsten, verlangens, dromen, hoop.

PAUL: Ik heb die gevoelens niet.

LIEVEN: Ge gaat ze terugdragen?

PAUL: Neen.

LIEVEN: Wat zegt uw geweten?

PAUL: Dat verandert als ik winst maak. Gelijk dat verhaal over de talenten. De heer gaf zijn bezit in bewaring en als hij terugkwam vroeg hij: wat hebt ge er mee gedaan en wie het meest winst gemaakt had, kwam in de hoogste hemel terecht en wie geen winst gemaakt had, verzeilde in de diepste hel waar geweent en tandengeknars is. Hoe was het ginder?

LIEVEN: Bah! Ze snijden de pastoors hun dinges af. Dan weet ge het wel, zeker. Waar is Genoveva?

PAUL: Vertrokken.

LIEVEN: Ergens naartoe, zoals wij allen, kinderen van de Brans. Naar dromenland. Ik

zal u iets verklappen, broer, weet ge waarom ik vertrokken ben? Omdat ik in sprookjes geloofde. Ik was de prins en Genoveva de prinses. Maar op een dag betrapte ik Genoveva met Gaspard, die sindsdien mijn vader niet meer is. Ze stond voor zijn bed en hij stak zijn hand onder haar rokje. Ik zag haar ogen breken. De bollen waren verdwenen. Ik zag alleen het wit.

PAUL: En moeder?

LIEVEN: Moeder was er niet. En ik riep: 'k heb het gezien. En zij trok de deur dicht. Ik kon niet meer slapen en ik rende weg, rende tot aan het heksenkruispunt en daar ontmoette ik moeder.

PAUL: Waar kwam zij vandaan?

LIEVEN: Zij kon ook niet slapen. Ze deed heel raar. Ze ging zitten. Mijn spijsvertering, zei ze flauwtjes en ze boerde. De duivel is weg, fluisterde ze en ze lachte. We zijn samen teruggekeerd en ik heb het haar niet gezegd van Gaspard met Genoveva. En jij kwaamt veel later thuis.

PAUL: Ik ben toen naar een hagepreek geweest.

LIEVEN: En ik kon nog steeds niet slapen en ge laagt naast mij en ge maakte u kwaad en toen zei ik dat ik naar de Loïsten zou willen gaan en gij zeidt: als ge dat wilt, moet ge dat doen.

PAUL: Genoveva is toen bij mij geweest. Ze vroeg naar u. Ik zei haar dat dat niet kon.

LIEVEN: Genoveva en ik konden van kleinsaf aan goed met elkaar opschieten.

PAUL: Moet ge mij niet vertellen. Altijd handje in handje.

LIEVEN: En gij aan moeders rokken! Het was alsof ze de navelstreng waren vergeten door te knippen.

PAUL: Als moeder het huis verliet, wilde ik altijd met haar meegaan. Maar zij wachtte niet op mij. Integendeel, ze verdapperde, en dan begon ik te schreien en te tieren zo luid dat ze bleef staan. Ik liep naar haar toe maar als ik haar hand wou pakken, gaf ze me een klets en joeg me naar huis. Maar ik liep verloren en sukkelde in een beek vol stinkend water. Een hond heeft me toen gered.

LIEVEN: Waar is Genoveva naartoe?

PAUL: Ze viert carnaval.

LIEVEN: En daarna de vasten? Op een avond, we verveelden ons en we slopen naar buiten. We stonden tegen een boom. Ik stond voor haar. We hadden elkaars handje

vast en tegelijkertijd voelden we met ons ander handje tussen elkaars billen en de schok was groot. We hadden allebei verwacht dat we hetzelfde zouden voelen. Wat hebt gij daar, riep ze uit. Dat van u is naar binnen gekeerd, antwoordde ik, op een dag zal het er wel uitfloepen.

PAUL: Wat zijt gij van plan?

LIEVEN: Ik heb geen talenten. Ik heb in een koor gezongen. En ik deed nog maar mijn mond open en ik zag meteen al die kwade ogen op mij gericht. Ik dacht: wat heb ik misdaan en ik zweeg en iedereen keek weer naar de koorleider en ik ook en ik begon weer te zingen en weer van hetzelfde. Vreselijk! Die vreselijke ogen! 'k las de afschuw van hun gezicht. Ik moest mijn mond houden! Dat begreep ik eerst niet. Ik hoorde niet van mezelf dat ik vals zong. En iemand die vals zingt, hoort natuurlijk niet thuis in een koor. Die hoort er niet bij. Die hoort nergens bij. Hoe slechter je zingt, hoe verder van God. De jongens leken wel apostelen, de meisjes Maria-Magdalenas. PROBEERT MET KOPSTEM TE ZINGEN. VERVOLGT Die afschuw in hun ogen. Ik had het gevoel dat ze in mij een duivel zagen. HIJ GRIJPT DE KOORD DIE BIJ DE ZAK MET DE PATEEN EN DE KELK LIGT. Net lang genoeg. Voor ons beiden. Samen sterven gelijk de gebroeders Van Raemdonck.

PAUL: Gij hebt het over oorlogen die nog moeten komen. Laten we ... HIJ NEEMT DE KELK EN DE PATEEN, DUWT ZIJN BROER LIEVEN OP ZIJN KNIEEËN, HOUDT HEM DE KELK EN DE PATEEN VOOR. Het lichaam en bloed van Christus.

LIEVEN: LACHT Echt of symbolisch?

PAUL: Echt.

LIEVEN: Wat gaat ge met die kelk en die pateen doen?

PAUL: Verkopen. Ik ga in zaken. Kerkelijk antiekwaat. Van diefstal en geloof mijn beroep maken. Ik heb, denk ik, een zakelijk instinct. Lef, geen scrupules, omkopen. Grenzen verleggen tussen wat mag en niet mag. Liegen, bedriegen, overleven in overgangstijden.

LIEVEN: Ge hebt geen kloten aan uw lijf, zeiden ze. Misschien moet ik maar eens bewijzen dat ik handen aan mijn lijf heb. Ze zoeken volk om de beken te kuisen en de vaart uit te delven. Meehelpen aan de toekomst. Nieuwe tijden inluiden. Zegt me wel iets.

PAUL: Doen.

LIEVEN: Maar hoe is het met moeder?

PAUL: Vraag het aan die man die daar afkomt?

GASPARD OP.

III.2 PAUL. LIEVEN. GASPARD.

GASPARD: TOT LIEVEN Ken ik u ergens van, jongeman?

LIEVEN: Heet gij niet toevallig Gaspard?

GASPARD: Uw stem klinkt mij bekend in de oren.

PAUL: Doe niet onnozel. Hij is uw zoon.

GASPARD: Lieven. Jongen, ik heb veel aan u gedacht. Ik had u willen laten studeren. In Leuven. De pastoor zag dat niet zitten. Ik heb horen zeggen dat ge boeken schrijft over het Nieuwe Testament.

LIEVEN: Wie vertelt die onzin?

GASPARD: Uw moeder.

PAUL: Moeder neemt ook altijd haar wensen voor werkelijkheid.

LIEVEN: Ik heb leren rijmen om te onthouden. Ik denk in verzen. Korte zinnnetjes die eindigen op houw, trouw, klauw, rauw, ontrouw. Bijvoorbeeld. Zielsgedichten.

GASPARD: Zielsgedichten?

LIEVEN: De liefde tussen een kat en een hond van hetzelfde geslacht.

PAUL: En nu gaat ge vragen, zeker, wat huisdieren te maken hebben met zielsgedichtjes?

GASPARD: Hebben die een ziel?

LIEVEN: Natuurlijk. Het zijn goden. Vermomd als huisdieren. Huisgoden.

GASPARD: Ge ziet er goed uit, Lieven. Die vrouwelijke trekken zijn verdwenen. Ge zijt een echte man geworden. Recht haar, vechthaar. Vroeger hadt ge lang haar banghaar.

PAUL: Onnozelaar!

LIEVEN: En moeder?

GASPARD: TOT PAUL Vanwaar komt die kelk? Toch niet uit de kerk? Want moeder heeft mij gevraagd om geld te dragen naar de pastoor om een kelk te kopen. De zijne is gestolen. En de pateen ook.

LIEVEN: Waar is moeder?

GASPARD: Waar ze altijd is.

LIEVEN: Ergens tussen hemel en aarde.

GASPARD: LACHT Inderdaad.

PAUL: Is 't van miserie dat ge lacht.

III.3 GENOVEVA. SEBASTIAAN.

SEBASTIAAN: Hoe was 't in Ieper?

GENOVEVA: Koud en de mensen spreken daar raar.

SEBASTIAAN: En het feest?

GENOVEVA: De poorten waren gesloten.

SEBASTIAAN: Weet ge 't nog? Ge hebt mij een kus gegeven. Een maand lang heeft die kaak gegloeid. Ge zijt een bijzonder iemand.

GENOVEVA: 'k Sta op een schilderij van Brueghel. Kent ge Pieter Brueghel?

SEBASTIAAN: Neen. Woont hij hier?

GENOVEVA: Ja. Maar hij is nu niet thuis.

SEBASTIAAN: Ik geloof u niet.

GENOVEVA: Ge moet me niet geloven. Ik lieg altijd tegen jongens.

SEBASTIAAN: Ge wilt ongrijpbaar zijn. HIJ GRIJPT HAAR EN TREKT ZIJN MES.

GENOVEVA: Doe dat mes weg, onnozelaar!

SEBASTIAAN: Moet ge niet vechten voor uw eer?

III.4 PAUL. LIEVEN.

PAUL: Ons geloof is niet sterk genoeg om er carrière in te maken. We hebben van huize uit ook te weinig fond meegekregen.

LIEVEN: We hebben de anderen willen na-apen. Alleen de buitenkant was echt. Van binnen brandde er wel iets, maar toch geen heilig vuur. Eerder een gejaagdheid die nergens naartoe leidt.

GENOVEVA OP.

III.5 VORIGEN. GENOVEVA.

LIEVEN: Genoveva! Ik moest u de groeten overmaken van Brecht.

GENOVEVA: Waar hebt ge hem ontmoet?

LIEVEN: Ergens op een pleintje. 'k Herkende hem niet. Hij droeg een grote baard en

lang haar. Ge kondt zijn gezicht niet goed zien. Ik zie gaarne het gezicht van iemand. Ge ziet dan of ze echt of vals spelen, ook in 't leven. Hij speelde een man die in een put valt en roept: IMITEERT het goeie moet ge niet zoeken, het zit in uzelf. Maar de omstaanders wisten dat al en toen hij zijn Christushoofd bovenstak bekogelden ze het met al wat ze vonden. Eerst dacht ik dat het er bijhoorde, maar toen hij begon terug te smijten, besepte ik dat er iets aan de hand was en 'k smeeet ook. Ge zijt een goede mens, Lieven, zei hij en hij gaf me dit. HAALT EEN ROK UIT ZIJN RANSEL.

GENOVEVA: Ik ken die rok.

LICHTVERANDERING.

III.6 VORIGEN.

LIEVEN EN PAUL ZITTEN BIJ EEN VUURTJE. GENOVEVA DRAAGT EEN PLANKVOL POTJES ZALF EN KRUIDENZAKJES EN GAAT NAAST HAAR BROERS ZITTEN. ZE NEEMT EEN POTJE.

GENOVEVA: Axonge, een soort mensenvet.

LIEVEN EN PAUL RUIKEN ERAAN.

GENOVEVA: WIJST DE KRUIDEN AAN Klaprooszaad, zonnebloemenzaad, hasjiesj, hennep, nieskruid, opium, betel, bilzekruid, wolfskers, dollekervel, Spaanse vlieg.

ZE SMEERT ZALF ACHTER DE OREN, IN DE HALS, ONDER DE OKSELS, IN DE ARMHOLTES, OP DE POLSEN, IN DE LIES, IN DE KNIEHOLTES EN OP DE VOETZOLEN. LIEVEN EN PAUL DOEN HETZELFDE. ZE GERAKEN LANGZAAM ONDER INVLOED.

III.7 DE VORIGEN.

ENIGE UREN LATER. ZE LIGGEN OP DE GROND. ONBEWEEGLIJK. PAUL SCHRIKT OP, VEERT RECHT, SPRINGT OP, LOOPT ROND, SCHUDT AAN DE ANDEREN.

PAUL: Wordt wakker!

HIJ STAAT TE RILLEN.

PAUL: Doe niet alsof ge in een diepe, zoete slaap gevallen zijt! Ge zijt eventjes ingedommeld. Eventjes buiten westen geweest. Maar die eeuwige, zoete slaap die zit er voor u en voor mij niet in. Het wordt nooit echt slapen met de glimlach van een kind.

Die onschuld is er alleen voor bedplassende koningskinderen.

GENOVEVA WORDT WAKKER. KIJKT VERDWAASD ROND.

GENOVEVA: Loop niet zo te mekkeren.

PAUL SLAAKT EEN VERSCHRIKKELIJKE SCHREEUW. GENOVEVA STEEKT EEN VINGER IN HAAR OREN. LIEVEN SCHRIKT OP.

GENOVEVA: Wat overkomt u?

PAUL: Ik weet het niet. Ik weet het niet.

LIEVEN LACHT.

PAUL: Ge lacht en ge weet niet waarom?

LIEVEN: Ja, ik lach en ik weet niet waarom.

GENOVEVA: Gij schreeuwt en ge weet niet waarom.

PAUL: Ik wil hier weg.

LIEVEN: Ga dan weg!

PAUL: Goed.

GENOVEVA: Blijf bij ons, Paul.

PAUL: Gij beiden zweert samen tegen het leven.

GENOVEVA: Leven is een straf.

PAUL NEEMT KELK EN PATEEN.

PAUL: Ik ga die spullen verkopen.

LIEVEN: Wij gaan dansen. Gij, als zwaan, Genoveva en ik als boer. En de boer wordt verliefd op de zwaan, trekt zijn kleren uit en zwemt de zwaan tegemoet. Maar net vóór hij haar inhaalt, is hij einde krachten, gaat kopje onder en verdrinkt. Of, een andere versie, het is winter en de boer loopt over het ijs en net voor hij bij de zwaan is, zakt hij door het ijs.

GENOVEVA: Waarom zo'n triestige verhalen?

PAUL: En de zwaan verandert in de God Neptunus, die staat te bulderen van het lachen. Dan eindigt het verhaal als een klucht.

GASPARD OP.

III.8 DE VORIGEN. GASPARD.

PAUL: De grootste kluchtigaard is hier ook. Weer met slecht nieuws, zeker?

GASPARD: Tenzij ge het goed nieuws vindt dat uw moeder in de gevangenis zit.

PAUL: En?

GASPARD: En wat?

PAUL: Al uw stoute schoenen aangetrokken?

GENOVEVA: Stoute schoenen? Hij draagt nog altijd zijn gele, gelapte laarsjes.

PAUL: Ge wilt dus weer een ander de kastanjes uit het vuur laten halen, hé lafaard.

GASPARD: Waarom zijt gij altijd zo brutaal tegen mij! Moeten we op dit kritieke moment waarop de harten zo breekbaar zijn, niet eens de koppen bijeensteken?

PAUL: Hebt ge al iets anders gedaan dan een rondeke piekeren?

LIEVEN: Welke raad verwacht ge van ons?

GASPARD: Als ik het maar wist!

PAUL: Moet ik er de heilige geest bijhalen, misschien? En denkt ge dat zo'n geest een postduif is die eventjes de afstand hemel-aarde aflegt om uw vraag over te brengen en u een antwoord te bezorgen, onnozelaar!

GASPARD: Weet gij wat een heksenproces kost?

GENOVEVA: Heksenproces?

PAUL: Ze gaan u ruïneren tot ge geen nagel meer hebt om aan uw gat te krabben. De magere jaren zijn in aantocht, Gaspard. Bereid er u maar op voor. En sta zo niet te gapen gelijk een kalf. Nu moet ge niet lachen!

GASPARD PERST ER TOCH EEN GLIMLACH UIT.

PAUL: En zeggen dat dat mijn vader is, die mij leiding en raad zou moeten geven.

GASPARD AF.

LIEVEN: We moeten moeder helpen.

GENOVEVA: Moeder kan vliegen, heeft ze mij ooit eens in vertrouwen gezegd.

PAUL NEEMT PATEEN EN KELK.

III.9 BALJUW. GRIFFIER. JEANNE. GASPARD.

JEANNE: Iedereen die Jeanne Brans als een toveres wil betichten, werd opgeroepen om voor de schepenbank te verschijnen. Hoeveel zijn er opgedaagd, meneer de baljuw?

BALJUW: Geen enkele.

JEANNE: Dan is het voortaan eeuwig verboden om Jeanne Brans een toveres te noemen.

BALJUW: Dat ben ik nog niet zo zeker!

GASPARD: HAALT EEN STUK PAPIER BOVEN Het attest van de pastoor.

JEANNE: Heeft de lieve man het u bezorgd?

GASPARD: 'k Heb er voor betaald. HIJ TOONT HET AAN DE GRIFFIER Het is een afschrift. Het echte papier zit in uw dossier.

JEANNE: De hemel klaart op.

BALJUW: Maar niet alle donderwolkskes trekken weg, Jeanne Brans.

JEANNE: Meneer de baljuw, g' hebt een vals lachje. Ge zijt een slechte mens.

BALJUW: Ik laat u nog niet gaan. Ik heb uitstel gevraagd op grond van de verklaringen van Anna De Moor. Ik heb uitstel gekregen en ben een proces tegen u gestart. Tien personen hebben een verklaring tegen u afgelegd.

STEM: François de Meyere, 42 jaar. Zes of zeven jaar geleden was mijn vrouw ziek. Omdat ik ervan overtuigd was dat het om toverij ging, heb ik de befaamde onttovenaar, Martin Van Kerrebroeck, geraadpleegd en Martin zei me dat Jeanne Brans mijn vrouw betoverd heeft.

JEANNE: En gij gelooft alles wat Meyere u wijsmaakt?

BALJUW: Als blijkt dat hij liegt, zal hij zwaar gestraft worden.

JEANNE: Ik hoop het.

STEM: Jan De Cock, 50 jaar en schoonbroer van François de Meyere. Het verhaal dat mijn schoonbroer, Frans de Meyere, vertelt, is waar.

JEANNE: Zo geraakt ge natuurlijk makkelijk aan veel verklaringen!

BALJUW: Als blijkt dat hij liegt, zal hij zwaar gestraft worden.

GASPARD: Hoe kunt ge iemand zwaar straffen die ge zelf omgekocht hebt!

BALJUW: Verwijder hem.

De LANDSKNECHTEN GRIJPEN GASPARD VAST.

GASPARD: Ge kunt ook tegen niet veel hé, meneer de baljuw! WORDT VERWIJDERD.

STEM: Pieter van der Beken, 35 of 36 jaar. Ik kwam eens Jeanne tegen en ze zei mij: Pieter, gij hebt met uw beesten al veel verlies geleden, maar nu zult ge nog wat anders meemaken. De pastoor is wel bij u thuis geweest om de waterloop te belezen, maar hoed u, straks zal het er bij u nog veel erger aan toegaan. En 't was waar wat ze zei.

JEANNE: 'k Had het voorspeld, ja! Maar daarom heb ik het nog niet veroorzaakt!

STEM: Jacobus Adams, 36 jaar. Ik zag Jeanne eens om elf uur 's avonds uit een beek

kruipen. Toen ik haar vroeg wat ze daar deed, zei ze dat ze op zoek was naar één van haar kinderen. Ik geloofde er niet veel van en nadat ik was opgestapt, hoorde ik haar nog een tijdje in het donker roepen.

JEANNE: Weet ge waarom ik toen geroepen heb? Om de wolven weg te jagen.

STEM: Jan van Reingoet, 40 jaar. Jeanne kwam eens bij mij informeren hoe het ging met het ziek been van Herman van der Meer. Toen ik haar zei dat het hiermee verre van goed ging, antwoordde ze dat het nog zou verergeren.

JEANNE: Ik weet iets af van de geneeskunst. Is dat verboden?

STEM: Meester Lucas, geneesheer. Op een dag is Jeanne geneesmiddelen komen halen en sedertdien is 't in mijn huishouden 't ene malheur achter het andere.

STEM: François de Smet, pastoor. Ik heb een brief van pastoor Jeronimus Raede gelezen, de pastoor die Jeanne Brans en haar dochter Genoveva gevisiteerd heeft en in die brief stond dat er met het attest van haar onschuld dat hij vorige week of zo afleverde, geen rekening meer mag gehouden worden.

JEANNE: Die valsaard! Gaspard, jongen, ik hoop dat ge de pastoor niet teveel betaald hebt voor dat waardeloos attest. 'k Peins dat God beschaamd is met zo'n vertegenwoordiger op aarde. En, zet dat ook maar op de lijst: 'k hoop dat zijn wijn verzuurt en zijn brood beschimmelt.

GRIFFIER KIJKT NAAR BALJUW.

BALJUW: Zolang dat zijn brood niet beschimmeld en de wijn niet verzuurd is, moeten we dat niet noteren.

STEM: Joris de Landsheere uit Dentergem. Tijdens een hoogoplopende ruzie verweet Gaspard Brans zijn vrouw Jeanne dat ze een hoer en een heks was en hij riep haar toe: als ge er niet voor zorgt dat die duivels die dagelijks rondom ons huis vliegen, verdwijnen, ga ik mij van u laten scheiden.

STEM: Willem van Essche, uit Dentergem. Ik heb ook hetzelfde gehoord.

STEM: Karel Adams, alias de Burgrave. Op een avond zag ik rond hun huis allerlei gedaanten rondvliegen die konden roepen zoals mensen. Jeanne zei dat het hemelgeiten waren en ze vroeg mij ook eens een pak slaag te geven aan een vrouw in Desselgem die haar een toverkol had genoemd. Ik heb dat toen geweigerd.

JEANNE: Ik heb Karel inderdaad eens gezegd dat de mompelingen die hij 's avonds hoort, afkomstig zijn van hemelgeiten die over de weiden vliegen. Ik heb die

hemelgeiten nog nooit gezien en het is mij geenszins bekend dat zij kunnen blaten zoals schapen.

BALJUW: We kunnen hier afsluiten. Het vooronderzoek heeft afdoende uitgewezen dat Jeanne Brans een duivelse heks is. Uit de verklaring van Anna De Moor blijkt dat Jeanne ten minste één sabbat bijwoonde. Voorts wordt zij ervan verdacht Herman van der Meer en de vrouw van François de Meyere betoverd te hebben. En bovendien is haar moeder ook altijd van hekserij verdacht geweest.

JEANNE: Hoe durft ge! Mijn moeder was een eerbare vrouw die, gesterkt door het sacrament van de stervenden, in gewijde grond begraven is.

BALJUW: Voor al deze feiten moet de rechtbank Jeanne Brans tot de vuurdood veroordelen, of minstens bij tussenvonnissen tot een ondervraging op de pijnbank.

JEANNE: Gij dief! Gij wilt mijn duiten! Gij valse kater! Gij koopt mensen om met geld en drank om mij te beschuldigen! Gij vuile bok! Ge wilt het mij betaald zetten omdat ik, toen ik nog schone witte billen had, mijn rok niet wou opheffen, hier een eindje verder in dat donker steegje! TOT PUBLIEK 'k Mag mij niet al te kwaad maken, want mijn hart zal nog veel te verduren krijgen.

III.10 FRANCINE.

DE ROK DIE AL IN VORIGE SCENES GESPREKSONDERWERP WAS, HANGT BOVEN EEN TRAPJE TEGEN EEN HOUTEN STAKETSEL.

FRANCINE OP.

FRANCINE: Dacht ik het niet dat het mijn rok was!

FRANCINE GAAT OP DE ROK AF. STAPT OP HET VERHOOGJE DAT NET ONDER HET KLEDINGSTUK OPGESTELD STAAT EN WORDT VERRAST DOOR EEN GROTE VEER DIE NET VOOR HAAR UIT HET VERHOOGJE SPRINGT WAARDOOR DE ROK WORDT OPGETROKKEN EN ZIJ NIET MEER BIJ HET KLEDINGSTUK KAN. ZE VERSCHIJT ZICH EEN BULT. KIJKT OM ZICH HEEN. KRIJGT HET HEEL BENAUWD.

FRANCINE: Waar zit ge, boze geest? Pak mij, pak mij maar, moet ik mijn kleren uitdoen? DOET HAAR ROK UIT.

LIEVEN EN GENOVEVA OP.

III.11 FRANCINE. GENOVEVA. LIEVEN.

GENOVEVA KLIMT OP LIEVENS SCHOUDER, HAALT DE ROK VAN HET STAKETSEL EN GOOIT HEM NAAR FRANCINE, DIE HEM OPVANGT.

GENOVEVA: Trek hem aan.

FRANCINE: Dank u, Genoveva. ZE TREKT HEM AAN.

LIEVEN: De bloedvlekken herinneren aan een straatgevecht en die scheur vanachter aan een hondenbeet.

FRANCINE HAASTIG AF.

Fade out.

IV

IV.1 JEANNE. BALJUW. ULRICH. INQUISITEUR. SEBASTIAAN. GRIFFIER.

JEANNE IS GEBOEID. ULRICH EN SEBASTIAAN MONTEREN DE HALSBAND DIE AAN DE BINNENKANT VAN ZEER SCHERPE PINNEN VOORZIEN IS EN MET STRAK GESPANNEN KOORDEN AAN DE MUREN BEVESTIGD WORDT. TERWIJL ULRICH DE HALSBAND MONTEERT, LEGT HIJ DE WERKING ERVAN UIT.

ULRICH: TOT PUBLIEK Haar hoofd gaat hier in en zodra ze het naar voor of naar achter, naar links of naar rechts laat vallen, dringen de pinnen in haar keel of hals. Het is een heel doeltreffend instrument om iemand te folteren.

ULRICH LAAT IEMAND UIT HET PUBLIEK DE PINNEN VAN DE HALSBAND BETASTEN.

SEBASTIAAN BRENGT OOK DE DRIEPOOT MET PUNTIG ZITVLAK BINNEN.

ULRICH: TOT PUBLIEK Dit stoeltje op drie poten en puntig zitvlak wordt meestal gebruikt in combinatie met de halsband. Het is de meest vreselijke foltering die men een vrouw kan aandoen.

SEBASTIAAN LAAT IEMAND UIT HET PUBLIEK HET STOELTJE UITPROBEREN. HIJ BEVESTIGT DE HALSBAND RONDONOM JEANNE'S HALS.

ULRICH: Wie geïnteresseerd is, kan die foltertuigen in musea bewonderen. Ook andere, gruwelijker, wat niet wil zeggen dat die daarom efficiënter zijn.

BALJUW: TOT PUBLIEK Nu begint het serieuze werk en daarvoor hebben we een inquisiteur ingehuurd: pater Dominicus.

INQUISITEUR: TOT PUBLIEK Ik ben Gods nederige dienaar en heet pater Dominicus, genoemd naar de grootste vervolger aller tijden, de man die heilig verklaard werd en naar wie de Dominicanerorde genoemd is: Domingo de Guzman. En om deze heilige man te typeren vertel ik gaarne een anekdote. Een paar honderd jaar geleden trok het Frans leger naar de stad Albi om er de ketters uit te roeien. Pater Dominicus maakte deel uit van het gevolg. De legeraanvoerder, die tijdens het beleg het sein moest geven tot de beslissende aanval, werd plots overvallen door twijfel. In de stad woonden ook rechtgelovige mensen. En hij vroeg aan pater Dominicus: hoe kunnen we ketters van rechtgelovigen onderscheiden? En Dominicus antwoordde: Doodt ze allemaal, God kent ze wel! Misschien kende gij het verhaal, in een andere versie, waarschijnlijk?

VOUWT DE HANDEN. SLUIT DE OGEN. BIDT.

JEANNE STAAT NAAST DE FOLTERTUIGEN.

INQUISITEUR: In welke gedaante verschijnen duivels die zich soms op uw dak bevinden? Zijt ge werkelijk in staat om ervoor te zorgen dat zij wegblijven?

JEANNE: Ik zag nooit duivels op ons dak zitten.

INQUISITEUR: Komen die duivels niet dikwijls bij u thuis om zich met u te onderhouden?

JEANNE: Neen.

INQUISITEUR: Zijt ge al dan niet met Anna De Moor gaan dansen op de vergaderingen met de vijand?

JEANNE: Niet.

INQUISITEUR: Hoe hebt ge de vrouw van François de Meyere betoverd?

JEANNE: Ik heb die vrouw niet betoverd.

INQUISITEUR: Heeft pastoor Raede u gevisiteerd?

JEANNE: Ja.

INQUISITEUR: Heeft pastoor Raede u daarbij geschoren en uw naakte lichaam op duivelsmerken gecontroleerd?

JEANNE: Ja.

INQUISITEUR: Heeft pastoor Raede toen met u geslachtsverkeer gehad?

JEANNE: Neen.

INQUISITEUR: Hebt gij uw dochter leren toveren?

JEANNE: Neen.

INQUISITEUR: Hoe hebt gij Frans Commere betoverd?

JEANNE: Ik heb Frans Commere niet betoverd.

INQUISITEUR: TOT PUBLIEK Nu doe ik teken naar de beul. Waarom? Omdat ik niet inzie hoe ik anders een bekentenis kan afdwingen. Elk weldenkend mens is er van overtuigd dat folteren een noodzakelijk kwaad is met de klemtoon op noodzakelijk.

ULRICH: TOT PUBLIEK Ik trek aan de kabel. De halsband komt in beweging en prikt in haar hals.

JEANNE: TOT PUBLIEK Het is een scherpe pijn. De pijn die dat toestel veroorzaakt is dubbel zo groot als de pijn die een doornenkroon veroorzaakt. De pinnen zijn dubbel zo groot als stekels.

INQUISITEUR: TOT PUBLIEK Ze durft haar beproeving vergelijken met het lijden van

Gods zoon! Schandalig!

ULRICH: TOT PUBLIEK Foltertuigen zijn zo gemaakt dat ze enorm veel pijn veroorzaken maar voor geen blijvende letsels mogen zorgen.

INQUISITEUR: TOT PUBLIEK We mogen het doel niet uit het oog verliezen. Ik heb collega's gekend, ik mag dat zeggen, die er plezier in vonden om mensen pijn te doen. En die wisten dan ook nooit van ophouden! De bedoeling van folteren is niet iemand pijn doen maar een bekentenis afdwingen. En liefst zo snel mogelijk. Niet onbelangrijk: de gefolterde moet de bekentenis nadien, dus niet meer onder foltering, herhalen. Maar we lopen op de zaken vooruit.

ULRICH: TOT PUBLIEK We zeiden het al. Het meest probate middel is een combinatie van de halsband met de driepikkel. HIJ PLAATST DE DRIEPOOT MET DE SCHERPE PUNT IN HET MIDDEN. ULRICH EN SEBASTIAAN HOUDEN JEANNE BOVEN DE DRIEPIKKEL.

JEANNE: Stop! Als ge wilt dat ik spreek ... haal mij van die pin en maak dat ding rond mijn hals los.

INQUISITEUR: Haal haar van de stoel. De halsband blijft, maar draaglijk.

ULRICH EN SEBASTIAAN DOEN WAT DE INQUISITEUR OPLEGT.

JEANNE: Op een dag, toen ik op weg was naar de vrijweide, ontmoette ik mijn boel. Ik sloot met hem een pact en we hadden daarna geslachtsgemeenschap. Hij had een ijskoud aanvoelende penis waaruit geen sperma kwam. Hij heeft mij merktekens gegeven. Op mijn linkerschouder en op mijn rechterbeen. In de daaropvolgende weken hadden we twee keer per week geslachtsgemeenschap.

INQUISITEUR: En zijt ge met hem naar de sabbat gegaan?

JEANNE: Ja. Die vergaderingen vonden plaats op een weide. Ik danste er rug aan rug met andere toveressen.

INQUISITEUR: En wie waren die andere toveressen?

JEANNE: Johanna De Moes, Maaïke Verfaillie, Mariette Verbuere en Anna De Moor. Het was mijn boel die mij vroeg om het been van Sus De Witte te besmetten. Ik heb kruiden in zijn hutsepot geroerd. Mijn boel gaf mij ook de opdracht om nog mensen te betoveren.

INQUISITEUR: Wie?

JEANNE: De vrouw van Blankaert en Rogier Verwilt. Die laatste heb ik betoverd door

hem een slag op zijn hoofd te geven. Ik kan hem er weer bovenop helpen met een kruid van witte bloempjes die in de beek groeien. Het paard van Wouter David heb ik ziek gemaakt door met een stokje op zijn achterpoten te slaan.

IV.2 BALJUW.

BALJUW: TOT PUBLIEK Ze heeft dus bekend. Die bekentenissen moet ze nu herhalen zonder folterinstrumenten en voor drie leenmannen.

IV.3 BALJUW. SCHEPEN. DRIE LEENMANNEN. GRIFFIER.

BALJUW: Jeanne Brans, gelieve voor deze geachte heren leenmannen uw moedige bekentenissen herhalen.

JEANNE: Mijne heren, ik trek al mijn 'moedige' bekentenissen in.

BALJUW: Wablief?

JEANNE: 't Was de pijn die van mij een lafaard maakte en mij dingen deed zeggen die nooit gebeurd zijn.

BALJUW: Ge maakt uzelf belachelijk. Ge maakt ons belachelijk. Ge maakt de Kerk belachelijk. Ge maakt heel de wereld belachelijk.

JEANNE: Zolang ge mij foltert, kunt ge mij dingen doen zeggen die gefantaseerd zijn. Het is die helse pijn die mij aan het fantaseren brengt. Pijn en fantasie gaan samen.

BALJUW: Okee! Alles moet overgedaan worden.

JEANNE: Beseft goed wat ge doet, heren. Als ge mij opnieuw foltert, zal ik doorgaan tot het bittere einde. De beul zal verantwoordelijk zijn voor mijn dood. En ik wens uit de grond van mijn hart dat mijn kinderen mij zullen wreken.

IV.4 JEANNE. BALJUW. GRIFFIER.

JEANNE: TOT PUBLIEK Mijn waarschuwing heeft geen indruk gemaakt. 't Spel begint opnieuw.

BALJUW: TOT PUBLIEK We zoeken nieuwe getuigen ten laste, die we gauw vinden.

STEM: Jackie Verbeke en mijn vrouw Marie Verbeke. Op een dag komt Jeanne bij ons binnen en ze zegt dat ze de broer van mijn vrouw kent en plots begint zij over toverij te spreken. 'k Ben belogen, zegt ze, men zegt dat ik een toveres ben en ik ben zelf

betoverd. Ze blijft zo ongeveer anderhalf uur en ze probeert heel de tijd om mijn vrouw aan te raken. Mijn vrouw kan zich telkens wegtrekken maar ze is dan eventjes verstrooid en Jeanne raakt haar arm aan. Kort daarna wordt mijn vrouw ziek. Zo ziek dat de belezer Jan Maes moet komen en haar zegt dat ze betoverd is en hij zegt ook dat Jeanne Brans een kreng van een wijf is.

BALJUW: TOT PUBLIEK En dat volstaat.

IV.5 JEANNE. INQUISITEUR. BALJUW. GRIFFIER. ULRICH. SEBASTIAAN.

INQUISITEUR: TOT PUBLIEK Vier volle dagen en nachten duurt het verhoor. Een pijnlijke uitputtingsslag. We zijn onder andere getuige van een van de meest duistere kwesties van de duivelskunst: de incubatie. Goddelozen spreken van hallucinatie. Wij hebben een remedie, zij niet.

JEANNE: TOT PUBLIEK 'k Roep: 'k zie een dikzakske met gedraaide hoorntjes op de schouw zitten en 'k vraag aan de beul om die lelijke geest weg te jagen.

INQUISITEUR: TOT PUBLIEK Dat dikzakske is niet zomaar een plaaggeestje of een kwelduivelke maar een demon die met haar wil paren.

JEANNE: TOT PUBLIEK Omdat ze niet meteen optreden, vraag ik dat ze mij zouden losmaken zodat ik een pan kokend water in het bakkes van dat dikzakske kan gieten.

INQUISITEUR: TOT PUBLIEK De scherprechter loopt naar de schouw waar ze beweert dat duivelke te zien en maakt daar een kruisteken. De incubus is verdreven.

BALJUW: TOT PUBLIEK Jeanne Brans vraagt dan of er een chirurgijn mag komen om haar te onderzoeken.

JEANNE: TOT PUBLIEK Ze beweren dat de littekens op mijn schouders en elders duivelsmerken zijn, maar 't zijn vlekken afkomstig van bijtend water en andere stoffen die de beul en zijn helper 's nachts over mijn lichaam gegoten hebben.

INQUISITEUR: TOT PUBLIEK Jan Devilder, doctor in de geneeskunde en chirurgijn, onderzoekt de vlekken. In een schriftelijk attest verklaart hij dat hij in Jeanne's schoudervlekken tot op het schouderbeen heeft geprikt en dat ze hierbij niets voelde. Volgens hem zijn die vlekken dan ook onnatuurlijk. We gaan nog twee dagen door. De beul doet zijn werk voortreffelijk en Jeanne bezwijkt.

BALJUW: Ze bekent dat ze met haar boel naar een heksensabbat is geweest en met hem bij haar thuis geslachtsgemeenschap heeft gehad. Ze zegt dat haar kinderen

weten dat ze een duivelsmerk heeft. Ze vertelt dat ze van haar moeder leerde hoe ze de boter van andermans koeien in haar karneton kon krijgen. Ze strijkt hiervoor een blauw kanaripoeder dat ze in de apotheek koopt, op de rug van die koeien. Zo heeft zij de koeien van Joos Cleppe en Pieter Damman betoverd. Ze bekent dat ze haar eigen zuster, de echtgenote van Manten Vernikkel heeft doodgetoverd.

IV.6 JEANNE.

JEANNE KOMT OVEREIND. STAAT OP.

JEANNE: Ze laten me liggen. Daags nadien komen de drie leenmannen om mijn bekentenissen te verifiëren, een moeilijk woord, maar in nood leert men niet alleen zijn vrienden kennen maar ook de moeilijkste woorden onthouden. Mijn gehoor is niet meer dat. Stemmen klinken veraf en hol. Mijn zicht is als bij een zeer mistige dag. Mijn reuk is weg. Ik ben verlamd. Alleen mijn stembanden trillen nog. Juist genoeg om mijn door folteringen afgedwongen bekentenissen te herroepen. Ik herroep alles, maar dan ook alles!

GASPARD OP.

IV.7 JEANNE. GASPARD.

GASPARD: De pastoor laat mij weten dat Jeanne stervende is. Als ik bij haar kom, is zij al dood. Ik sta daar alleen en ik mis mijn kinderen. Al haten ze mij.

IV.8 BALJUW. SCHEPENEN (2). GRIFFIER. FRANS. FRANCINE. GASPARD.

GASPARD: TOT BALJUW Ge hebt mij mijn vrouw afgepakt en nu wilt ge ook nog mijn doeningske, mijn lochtingske, mijn koe, mijn varken, mijn duiten.

BALJUW: Dat is de prijs van het proces.

PLOTS VALLEN DRIE GEWAPENDE PERSONEN BINNEN.

IV.9 VORIGEN. PAUL. LIEVEN. GENOVEVA.

PAUL: SCHREEUWT Opstaan en handen omhoog! Met het gezicht naar de kant! Ik herhaal het één keer: handen omhoog en met het gezicht naar de kant!

FRANS PROBEERT TE ONTKOMEN. PAUL KNALT HEM NEER.

FRANCINE: Hij wilde bij zijn vogels zijn, de dommerik!

LIEVEN: Zijn vogels zijn zijn vogels niet meer. Ze behoren de bossen toe.

FRANCINE: Dat heb ik hem ook altijd gezegd.

PAUL: Gaspard, kom hier!

GASPARD: Paul, Lieven, Genoveva, schitterend wat ge komt doen, uw moeder wreken! 'k Had wel gedroomd dat ge een beetje vroeger zoudt gekomen zijn om haar te ontzetten.

PAUL: Dan hadden we haar toch niet kunnen wreken! Ongelooflijk, hé!

GASPARD: Jamaar, 't is goed. Doe maar en als ik iets mag zeggen: doe het met stijl.

PAUL: Nu ge 't zegt! We gaan ervoor zorgen dat moeders naam in de toekomst niet misbruikt wordt door brouwerijen, drogisterijen en voedselabrieken. We steken alle papieren in de fik.

GASPARD: Maar dan ook geen roem? Jeanne Brans, onschuldig doodgemarteld?

PAUL: Hier! Pak een koord en samen met Genoveva bindt ge de hele bende vast. Lieven en ik zorgen dat de weerstand als die er komt, meteen gebroken wordt.

LIEVEN: ROEPT TOT DE GEGIJZELDEN Zingen!

PAUL ZET HET LIED 'LIEFDE GAF U DUIZEND NAMEN' IN. DE GEGIJZELDEN ZINGEN UIT VOLLE BORST, TERWIJL GENOVEVA EN GASPARD HEN VASTBINDEN.

LIEVEN EN GENOVEVA GRIJPEN GASPARD EN BINDEN HEM VAST. HET ZINGEN HOUDT OP.

GASPARD: Maar ik ben uw vader!

PAUL: Er zijn geen vaders meer! Zijt ge 't vergeten?

GENOVEVA: De deugniet heeft in zijn broek gescheten!

GASPARD: Ik wist niet dat het echt was.

PAUL: Echter dan echt. 'k Zou zeggen: lach nu maar eens goed. Ge moogt u doodlachen, Gaspard.

GENOVEVA: Het leven is geen schouwtoneel, vader.

LIEVEN: Het leven is bloed en ernst!

GENOVEVA: Vooral in onze tijd!

GASPARD: Later niet? Zijn we dan te vroeg geboren?

LIEVEN: Misschien krijgt gij van God een tweede kans. Ik wil alvast geen tweede kans.

PAUL: Ik wel, maar ik geloof niet in Gods edelmoedigheid. Zie eens hoe edelmoedig

wij zijn! En wij zijn toch naar Zijn beeld geschapen! God is hardvochtig.

GASPARD: Gij kunt mij een tweede kans geven?

PAUL: Neen. Wij kunnen alleen een einde maken aan uw eerste leven om Hem dan de kans te geven u met gulle hand een tweede leven te schenken.

GASPARD: Ik kan mij niet voorstellen dat in onze tijd kinderen hun vader ombrengen?

LIEVEN: Wij wel. Wij vinden niet dat we een fout maken tegen de tijdrekening. En als dat zo is, God zal daar niet wakker van liggen. Voor Hem bestaat de tijd niet.

GENOVEVA: Wat kunt gij toch mooi afsluiten, Lieven! Gij hadt pastoor moeten worden.

GASPARD: Zeg, die vreetzak van een pastoor laat ge toch niet ongemoeid?

PAUL: Ik ben katholiek, kalf. Gij wilt een tweede leven! Ge zoudt beter berouw hebben over al uw zonden tegen de ontucht!

GENOVEVA EN LIEVEN BRENGEN GASPARD BIJ DE ANDERE GEBOEIDEN.

PAUL: Zingen!

ZE ZINGEN. DE VLOER ONDER DE BALJUWS VOETEN IS NAT.

PAUL: TOT BALJUW Ik zei zingen, niet zeiken.

PAUL GEEFT DE BALJUW EEN NEKSCHOT. LIEVEN EN GENOVEVA NEMEN DE ANDEREN ONDER VUUR. ZE WORDEN ALLEMAAL NEERGEKOGELD.

LIEVEN: TOT GENOVEVA Hoeveel liggen er?

GENOVEVA: TELT Zeven.

PAUL: Ziet ge wel dat een meisje ook kan, wat een aap niet kan. En is zeven een heilig getal?

GENOVEVA: Ja.

LIEVEN: Storm op komst of ruist het alleen in mijn hoofd?

PAUL: God is ongeduldig.

GENOVEVA: God is met de Spanjaarden. Hij is niet met iedereen. Dat is toch niet rechtvaardig.

PAUL: Hij is rechtlijnig.

GENOVEVA: Hier, mijn schapulier. Ik ben geen katholiek. Ik lust geen bloed en vlees van Jezus Christus. Geen brood, geen wijn. Ik leef op vers en gedroogd fruit en seizoensgroenten. Als kat lag ik aan de uier. En de koe streelde me met de staart waarmee ze vliegen mepte.

PAUL: Zwijg me van koeien. 'k Ben een tijdje koewachter geweest en toen er een koe

verdween, kreeg ik de schuld.

GENOVEVA: Hebt ge slaag gekregen?

PAUL: Neen. Ik ben weggelopen.

LIEVEN: Waarom lopen we nu niet weg? We zijn geoefend in het weglopen.

PAUL: Ik ben van 't zelfde geloof als die geharnaste raven. En als de kapitein er aankomt, zal ik naar hem toe gaan.

LIEVEN: En wat gaat ge zeggen?

PAUL: Benoem mij tot baljuw.

GENOVEVA: Een Brans baljuw!

PAUL: De vorige baljuw is wegens eh ...

LIEVEN: Slecht bestuur en corruptie.

PAUL: Wegens slecht bestuur en corruptie uit de weg geruimd. We zijn een revolutionair comité. En dan zal hij mij omarmen.

GENOVEVA: En als hij dat niet doet? Wat men van de Vlaamse meisjes ook moge beweren, ik laat mij door die zwarte bokken niet berijden. Bilzekruid, om een zachte dood te sterven!

PAUL MAAKT HAAR HET SPUL AFHANDIG.

PAUL: Neen, dat doen halfzachte Grieken en Romeinen. Een middeleeuwer laat zich nog liever radbraken, villen of vierendelen. Laat de Spanjolen liever in hun geliefkoosde positie op u neerdalen en snij hen de ballen af.

GENOVEVA: O ja! Dan kan ik ze koken op de sabbat.

PAUL: Wablief?

GENOVEVA: Ik heb duivelsmerken.

LIEVEN: En dan?

PAUL: Dan is er een probleem!

LIEVEN: Haar probleem. Zij moet het zelf oplossen. De nieuwe tijd komt er aan. Maar ik ruik vuur en rook en de stank van soldatenvolk.

GENOVEVA: GAAT LIGGEN Kom bronstig beest, kom, daal neder. HERHAALT HET.

PAUL: DEBITEERT Ik ben katholiek. Benoem mij tot baljuw. De vorige is wegens slecht bestuur en corruptie uit de weg geruimd. HERHAALT HET Ik ben katholiek...

GENOVEVA: Kom, bengelende ballekes. TREKT HAAR MES kom, dan kan ik aan de chroniqueur vertellen dat ik van soldaten castraten heb gemaakt. ZINGT HOOG.

LIEVEN: En ginder de pastoor op kop met zijn kruis! Gelijk een kruisvaarder.

PAUL: Eerder een bendeleider.

GENOVEVA: Misschien passeren ze ons gewoon als we uit de weg gaan. TOT PAUL
Maar gij wilt baljuw worden?

PAUL: Ja.

LIEVEN: En ik word pruikenmaker. 'k Maak dan een mooie pruik voor de baljuw.

GENOVEVA: En ik word kantwerkster en 'k maak een mooie kanten kraag.

PAUL: Bedankt. We gaan naar moeders graf.

LIEVEN: We leggen er vader bij.

PAUL: Moet dat? TOT GENOVEVA Wat zegt gij?

GENOVEVA: Neen.

LIEVEN: Ik vind van wel.

GENOVEVA: Dan mag het van mij ook.

PAUL: Doet het dan maar.

PAUL AF. EEN REVOLVERSCHOT.

GENOVEVA: Waarom doet hij dat?

LIEVEN: Ik weet het niet.

LANGE STILTE

GENOVEVA: Waarom houden mensen niet van elkaar?

LIEVEN: Omdat ze zo geschapen zijn.

GENOVEVA: Hebben we geen heel leven om te leren liefhebben?

LIEVEN: Genoveva, hou jij van mij?

GENOVEVA: Ik wou net hetzelfde vragen, Lieven.

LIEVEN: Genoveva, ik hou heel veel van jou.

GENOVEVA: We moeten heel veel van elkaar houden Lieven. We moeten één worden in de liefde. Manvrouw.

ZE OMHELZEN ELKAAR. TWEE REVOLVERSCHOTEN. GENOVEVA EN LIEVEN
ZAKKEN IN ELKAAR. PAUL OP.

PAUL: Ik had hen door. De mens is een rebel. Hij is een meer dan redelijk wezen. Hij
doorziet zijn almachtige schepper, die jaloers is op zijn schepping. Die zijn schepselen
minacht, misprijst, haat. Ik bezondig mij niet langer aan ijdel tijdverdrijf. HIJ HAALT EEN
POTJE BILZENKRUID UIT GENOVEVA'S RANSEL EN LAAT EEN DRUPPEL IN ZIJN

OOR VALLEN. Ik ga ervan uit dat het gif zijn weg kent. HIJ VERKRAMPT EN STERFT.
DE PASTOOR OP, GEVOLGD DOOR HUBERTUS.

HUBERTUS: Wat een slachtveld!

PASTOOR: SPRINGEND OVER DE LIJKEN Het zijn gekke tijden.

HUBERTUS: Wat moet ik vertellen op café?

PASTOOR: Ik weet het niet.

HUBERTUS: Dat het de schuld is van de Spanjaarden?

PASTOOR: Ja, maar niet te luid.

HUBERTUS: Of van de geuzen?

PASTOOR: Ook.

HUBERTUS: Of de schuld van de duivel?

PASTOOR: Dat zeker!

EINDE